

de Bibliotheek
op

BIJLAGE 1

Jaarverslag Kunst van Lezen 2022

Inhoudsopgave

Jaarverslag

Kunst van Lezen 2022

Inleiding	3
1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022	5
2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen	7
2.1. Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal I	7
2.2. Lopend onderzoek 2022	7
2.3. Gepubliceerd in 2022 met budget van Kunst van Lezen	9
3. Resultaten BoekStart	10
3.1. Bereik BoekStart	10
3.2. Deskundigheidsbevordering BoekStart	15
3.3. Overige activiteiten BoekStart	17
3.4. Communicatie BoekStart	18
4. Resultaten de Bibliotheek op school	20
4.1. De Bibliotheek op school po	20
4.2. De Bibliotheek op school vo	25
4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs	30
4.4. Communicatie de Bibliotheek op school	34
5. Overige onderdelen generieke aanpak	35
5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische gedeelte van het Koninkrijk Nederland	35
5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB	36
5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering	36
6. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak	38
6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress	38
6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie	39
6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg	39
6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren	40
6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen	41
7. Organisatie Kunst van Lezen	42
7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing	42
7.2. Communicatie	42
7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging	43
7.4. Financiën	44

Inleiding

Het programma Kunst van Lezen richt zich op het bevorderen van leesmotivatie en daarmee op het voorkomen van laaggeletterdheid. Daar hebben niet alleen de kinderen en jongeren baat bij die het programma bereikt, maar ook de maatschappij als geheel. Stichting Lezen is hoofd-uitvoerder en penvoerder van Kunst van Lezen. De KB/Nationale Bibliotheek (hierna: KB) is mede-uitvoerder. Samen zijn zij verantwoordelijk voor regie, doorontwikkeling en aansturing van Kunst van Lezen.¹

Doel en opbouw

Doelstelling van Kunst van Lezen is versterking van de leescultuur thuis, in de kinderopvang en in het onderwijs via BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Beide aanpakken zijn ingebed binnen leesbevorderingsnetwerken op landelijk, provinciaal en lokaal niveau.

Kunst van Lezen omvat drie onderdelen:

- BoekStart, bestaande uit BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang, de BoekStartcoach;
- de Bibliotheek *op school*, in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo en praktijkonderwijs), mbo, op pabo's en lerarenopleidingen;
- het opzetten van (boven)lokale (strategische) leesbevorderingsnetwerken.

Inbedding in Tel mee met Taal

Sinds 2016 maakt Kunst van Lezen deel uit van Tel mee met Taal, het landelijke actieprogramma voor preventie en bestrijding van laaggeletterdheid.²

In 2019 besloot toenmalig minister Van Engelshoven van OCW het actieprogramma Tel mee met Taal te verlengen tot en met december 2024.³ Het jaar 2022 was het derde jaar van de vierde periode van Kunst van Lezen en tevens het derde jaar van de tweede periode van Tel mee met Taal.

Binnen Tel mee met Taal II is Kunst van Lezen verantwoordelijk voor maatregel 6: *Effectieve preventieve aanpak: landelijk ondersteuningsprogramma voor leesbevordering, met focus op laagtaalvaardige gezinnen*.⁴ Maatregel 6 is opgedeeld in vijf onderdelen:

- A. voortzetting van de generieke inzet op leesbevordering via het reguliere programma van Kunst van Lezen (BoekStart en de Bibliotheek *op school*);
- B. aanvullende investeringen in het bereiken van laagtaalvaardige ouders;
- C. specifieke inzet van bibliotheken op het bereiken van laagtaalvaardige ouders en kinderen, bijvoorbeeld via de BoekStartcoach, zodat leesplezier voor iedereen bereikbaar wordt;
- D. verwerking van relevante inzichten uit onderzoek in de aanpak;
- E. versterking van de preventieve aanpak van laaggeletterdheid door kinderen uit risico-

1 Dit verslag is een bijlage bij het jaarverslag 2022 van Stichting Lezen. Meer informatie over het programma is te vinden op de site van Stichting Lezen: <https://www.lezen.nl/activiteit/boekstart/en> <https://www.lezen.nl/activiteit/de-bibliotheek-op-school/>.

2 Zie www.telmeemettaal.nl.

3 <https://www.telmeemettaal.nl/nieuws/algemeen/vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024/>

4 Kunst van Lezen en Tel mee met Taal: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4021.

groepen effectiever te ondersteunen via betere aansluiting op het onderwijsachterstandenbeleid, de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.

De maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E zijn specifiek gericht op laagtaalvaardige gezinnen, met het oog op de taalontwikkeling van met name jonge kinderen in de voorschoolse leeftijd. Deze maatregelen krijgen uitwerking in de preventieve Gezinsaanpak. In aanvulling daarop ontwikkelt Stichting Lezen samen met de KB (programma Bibliotheek en basisvaardigheden) en Stichting Lezen en Schrijven een samenhangende lokale aanpak: de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). Hiervoor is in 2020 een extra subsidie verstrekt. Deze aanpak is bedoeld om gemeenten in staat te stellen taalarme gezinnen te helpen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders te versterken. De inhoudelijke verantwoording daarover is meegenomen in dit jaarverslag, zie hoofdstuk 6.

Bibliotheekmonitor

De in dit jaarverslag opgenomen bereikcijfers van BoekStart en de Bibliotheek *op school* zijn afkomstig uit enquêtes die door de KB in het kader van de Bibliotheekmonitor onder bibliotheken worden uitgezet. Er is een vragenlijst over de dienstverlening ten behoeve van de Voorschoolse Educatie (o.a. BoekStart) en over de educatieve dienstverlening in het primair en voortgezet onderwijs (o.a. de Bibliotheek *op school*). De rapportages van de Bibliotheekmonitor gaan altijd over het afgelopen schooljaar. In dit jaarverslag rapporteren we daarom wat betreft het bereik over het schooljaar 2021-2022 en niet over het kalenderjaar 2022. Voor de verspreiding van het BoekStartkoffertje vermelden we zowel de cijfers per schooljaar als per kalenderjaar.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bevat een korte reflectie op enkele belangrijke ontwikkelingen die zich in 2022 voordeden. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeken die op initiatief en/of met financiering van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd. De hoofdstukken 3, 4 en 5 doen verslag van de verschillende onderdelen van maatregel 6A, te weten BoekStart, de Bibliotheek *op school* en een aantal kleinere onderdelen van Kunst van Lezen. Hoofdstuk 6 beschrijft alle activiteiten die te maken hebben met de preventieve Gezinsaanpak, dus zowel de activiteiten die voortkomen uit de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E als de afzonderlijk gefinancierde ontwikkeling van een samenhangende lokale aanpak bij gemeenten. Hoe Kunst van Lezen is georganiseerd en gefinancierd, komt aan de orde in hoofdstuk 7.

Gerlien van Dalen,

directeur-bestuurder Stichting Lezen

Adriaan Langendonk,

programmamanager Kunst van Lezen
Amsterdam/Den Haag, maart 2023

1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022

Alle bibliotheken aan boord

In het schooljaar 2021-2022 waren in Nederland 137 lokale bibliotheken actief, die in 2021 samen 744 vestigingen hadden. In 2022 deden voor het eerst al deze bibliotheken mee met de verspreiding van het BoekStartkoffertje. De meeste bibliotheken werken met BoekStart en de Bibliotheek *op school* primair onderwijs. Van deze bibliotheken zijn er 135 die middelbare scholen in hun werkgebied hebben, waarmee het merendeel samenwerkt. Ruim 60% van deze lokale bibliotheken heeft tenminste één overeenkomst in het kader van de Bibliotheek *op school* voortgezet onderwijs.

Beperkte hinder van coronamaatregelen

De coronamaatregelen wierpen begin 2022 nog drempels op voor een bezoek van scholen aan de bibliotheek en voor activiteiten van bibliotheekmedewerkers op scholen. Bibliotheken en scholen zochten samen naar mogelijkheden om geplande activiteiten online dan wel offline uit te voeren. Vooral in het geval van nieuwe samenwerkingsverbanden en in het mbo bleek dat moeilijk. Daardoor schoven geplande activiteiten gedeeltelijk op naar het nieuwe schooljaar.

In de rest van het kalenderjaar 2022 zijn scholen en bibliotheken niet meer dicht geweest vanwege corona-lockdowns. Ook consultatiebureaus en kinderopvanglocaties gingen langzamerhand naar een meer normale situatie. Hierdoor konden leesconsulenten van BoekStart en de Bibliotheek *op school* na het eerste kwartaal van 2022 weer steeds vaker fysiek aanwezig zijn in kinderopvang en onderwijs.

Steun van de nieuwe bewindspersonen

In het introductiedossier dat de nieuwe bewindspersonen op het ministerie van OCW begin 2022 kregen om zich in te werken op hun beleidsterreinen is in de paragraaf over het funderend onderwijs expliciet aandacht besteed aan de Bibliotheek *op school*.

Halverwege 2022 kwam er beleidsmatig veel in beweging rondom leesbevordering in het algemeen en Kunst van Lezen in het bijzonder. Minister Wiersma van primair en voortgezet onderwijs en staatssecretaris Uslu van cultuur stelden veel extra geld beschikbaar in het kader van het Masterplan basisvaardigheden. De basisvaardigheden van leerlingen kwamen de afgelopen jaren, deels ten gevolge van corona, nog verder onder druk te staan, met name op het gebied van taal en rekenen. Een impuls subsidie van € 12,9 miljoen uit het Masterplan maakt het mogelijk om in 2023 en 2024 op een groot aantal nieuwe locaties te starten met BoekStart in de kinderopvang, de Bibliotheek *op school* primair onderwijs en de Bibliotheek *op school* vmbo. Dit getuigt van veel vertrouwen van de bewindspersonen in de door bibliotheken uitgevoerde leesbevorderingsprogramma's.

(Te) veel animo voor uitbreiding

In november 2022 is via de Provinciale Ondersteuningsinstellingen bij de bibliotheken uitgevraagd of, en zo ja op hoeveel kinderopvanglocaties en scholen, zij hun activiteiten zouden willen uitbreiden. Maar liefst 131 van de in totaal 137 lokale bibliotheken hebben hier positief op gereageerd. De impuls subsidie bleek niet toereikend om al hun plannen te

kunnen verwezenlijken:

- Voor BoekStart in de kinderopvang werd voor 1.147 locaties een aanvraag ingediend; 500 aanvragen konden worden gehonoreerd.
- Voor de Bibliotheek *op school* po werd voor 1.061 locaties een aanvraag ingediend; 780 aanvragen konden worden gehonoreerd.
- Voor de Bibliotheek *op school* vmbo werd voor 261 locaties een aanvraag ingediend; er konden 113 in plaats van de voorziene 80 aanvragen worden toegekend, zodat iedere aanvragende bibliotheek op tenminste één vmbo-locatie actief kan worden.

In 2023 moet blijken of het ministerie opnieuw geld zal vrijmaken om de aanvragen die nu moesten worden afgewezen alsnog te honoreren.

Bibliotheekconvenant

Het Bibliotheekconvenant dat de bibliotheeksector en de drie overheidslagen in 2020 tekenden, werd in 2022 uitgewerkt in de Netwerkagenda. Voor het agendapunt De geletterde samenleving hebben BoekStart en de Bibliotheek *op school* een centrale rol toebedeeld gekregen. Stichting Lezen is daarom nauw betrokken bij de uitvoering van de Netwerkagenda, in het bijzonder bij de koersgroep De geletterde samenleving.

Leenrechtvergoeding

Eind 2021 kwam er zicht op het einde van een langdurige controverse over het afdragen van leenrechtvergoedingen over boeken die binnen (basis)scholen worden uitgeleend. In 2022 werd duidelijk hoeveel geld er is gereserveerd voor de af te dragen vergoedingen en werd vastgesteld hoe hoog de financiële compensatie wordt voor de niet uitgekeerde leenrechtvergoedingen over de periode sinds de introductie van de Bibliotheek *op school*. Een onderzoeksbureau werkt het model uit voor de berekening van de uit te keren vergoedingen. Twee medewerkers van Stichting Lezen leverden een bijdrage aan de totstandkoming van dit model. Dit zal, zonder extra administratieve lasten voor bibliotheek en onderwijs, in het schooljaar 2023-2024 in werking treden.

2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen

2.1. Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal I

De onderzoeken uit Tel mee met Taal I zijn in 2022 afgerond en gepubliceerd.

Vroeg begonnen, veel gewonnen

Merel de Bondt (Vrije Universiteit) onderzocht onder supervisie van hoogleraar Roel van Steensel (Vrije Universiteit) en emeritus-hoogleraar Adriana Bus de langetermijneffecten van BoekStart op de taalontwikkeling van (temperamentvolle) kinderen tot de leeftijd van 5 à 6 jaar. In 2022 is het onderzoek afgerond en gepubliceerd onder de titel *Vroeg begonnen, veel gewonnen*. Het onderzoek toont aan dat kinderen die op jonge leeftijd in aanraking zijn gekomen met BoekStart daar als kleuter nog steeds van profiteren. Dit geldt specifiek voor de helft van de baby's met een moeilijk temperament. Vermoedelijk zijn deze effecten toe te schrijven aan het feit dat ouders onder invloed van het programma vroeger beginnen met voorlezen.

Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten

Wie regelmatig boeken leest in de vrije tijd, vergroot de kans om uit te groeien tot een vaardige lezer, zo bleek in 2011 uit een meta-analyse van Suzanne Mol. Kunst van Lezen gaf opdracht om dit onderzoek te herhalen aan de hand van 44 na 2011 verschenen studies naar leesgedrag en leesvaardigheid onder duizenden kinderen tot 18 jaar. De nieuwe analyse bevestigt de meeste verbanden die in het eerste onderzoek waren vastgesteld. De ervaring met lezen en voorlezen in de vrije tijd blijkt opnieuw positief samen te hangen met de leesvaardigheid. Ook is er een positief verband tussen leesgedrag en leesplezier.

2.2. Lopend onderzoek 2022

Kunst van Lezen is medefinancier van veel onderzoek op het gebied van lezen en leesbevordering dat in opdracht en/of onder de coördinatie van Stichting Lezen wordt uitgevoerd, zie hoofdstuk 2 van het jaarverslag van Stichting Lezen.

Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school

Stichting Lezen doet een pilot op drie Friese basisscholen die meedoen met de Bibliotheek op school om een methodiek voor effectief begrijpend leesonderwijs uit te proberen die gebaseerd is op recente (wetenschappelijke) inzichten. Met een procesverslag en een rapport over de opbrengsten zorgen we ervoor dat ook andere scholen daarvan kunnen leren. In 2022 liet de tussenevaluatie positieve resultaten zien. De eindevaluatie is voorzien in 2023.

Leesweerstand

In 2020 is een groot onderzoek opgestart naar de ontwikkeling van leesweerstand in de groepen 6, 7 en 8 en de manier waarop leesweerstand via het onderwijs tegengegaan kan

worden. Ook de invloed van leerkrachtgedrag wordt hierin meegenomen. De uitkomsten maken het mogelijk om samen met scholen gerichte, theorie-gestuurde interventies te ontwikkelen om het leesplezier te bevorderen en leesweerstand tegen te gaan. Afronding is voorzien in 2025.

Digitale prentenboeken in de kinderopvang

Dit onderzoek bestaat uit vier deelstudies naar de condities waaronder de inzet van digitale prentenboeken in de kinderopvang zinvol is. De eerste deelstudie geeft een representatief beeld van het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang. De andere deelstudies zijn experimenten met onder andere individueel en groepsgewijs voorlezen en de wisselwerking tussen van papier en digitaal lezen. Afronding van de eerste twee onderzoeken is gepland in 2023.

Literatuuronderzoek naar digitale middelen in ouder-kindprogramma's

Dit onderzoek voorziet in een systematisch overzicht van de rol van digitale middelen in ouder-kindprogramma's en kijkt naar de effecten op de geletterde omgeving thuis en de geletterde ontwikkeling van kinderen. Afronding is voorzien in 2023.

Inventarisatie samenwerking leesbevordering en cultuureducatie

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Stichting Lezen lieten Sardes *best practices* inventariseren die laten zien hoe de verbinding tussen leesbevordering en cultuureducatie wederzijds versterkend kan werken in het primair onderwijs. De onderzoekers zagen hier met name bij bibliotheken goede voorbeelden van. Dit onderzoek sluit aan op de wens van de Tweede Kamer en de regering om te komen tot meer afstemming tussen de programma's de Bibliotheek *op school* en Cultuureducatie met Kwaliteit. Na en op basis van de inventarisatie wordt de samenwerking tussen LKCA en Stichting Lezen geconcretiseerd. Publicatie volgt in 2023.

Stand van zaken de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs en mediathecarissen

Het aantal mediathecarissen in Nederland daalt en de positie van de mediathecaris verzwakt. Tegen deze achtergrond doen we onderzoek om de stand van zaken in kaart te brengen en inzichten te verkrijgen om de positie te versterken. Het onderzoek bestaat uit drie delen. In 2022 is het eerste deel gestart: een serie gesprekken met experts. Dit deelonderzoek wordt in 2023 afgerond.

Literatuurstudie leesgesprekken

Lesya Ganushchak en Marije Verdoes (Erasmus Universiteit) inventariseren het beschikbare onderzoek naar verschillende vormen van leesgesprekken en onderzoeken wat er bekend is over de effecten hiervan op leesmotivatie, leesvaardigheid en leesgedrag. Afronding en publicatie zijn voorzien in 2023.

ELSA-lab

In dit interdisciplinaire onderzoeksproject worden AI-tools ontworpen die de factoren modelleren die cruciaal zijn voor het risico op het ontwikkelen van laaggeletterdheid tussen 12 en 15 jaar. Dit moet leiden tot de ontwikkeling van een gepersonaliseerde AI-ondersteuningstool om op de risico's te anticiperen en leerlingen te begeleiden naar geschikte ondersteuning. Afronding is voorzien in 2026.

2.3. Gepubliceerd in 2022 met budget van Kunst van Lezen

Vanuit het onderzoeksbudget van Kunst van Lezen werden in 2022 diverse publicaties van Stichting Lezen gerealiseerd. Zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 2 van het jaarverslag van Stichting Lezen. Hier volstaan we met een opsomming van de publicaties:

1. *Leescoördinatoren in het basisonderwijs. Stand van zaken 2021* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
2. *Verrijkt vrij lezen. Een meta-analyse van de effecten van toevoegingen aan vrij lezen* (Merke, Ganushchak & Van Steensel, pdf-reeks)
3. *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* (De Bruijn & Mesman, pdf-reeks)
4. *Vroeg begonnen, veel gewonnen. Een onderzoek naar de langetermijneffecten van BoekStart* (Bus & de Bondt, Eburonreeks)
5. *Leesbevordering in het mbo. Stand van zaken 2021-2022* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
6. *Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen. Interviews met leesconsulenten* (Kieft, pdf-reeks)
7. *Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken. Primair onderwijs schooljaar 2020-2021* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
8. *Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten. Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid* (Mol, pdf-reeks)
9. *Lezen in beeld: Lezen in het mbo* (infographic)

3. Resultaten BoekStart

BoekStart maakt deel uit van maatregel 6A van het programma Tel mee met Taal. Het bestaat uit de onderdelen BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de BoekStartcoach.⁵

De doelstellingen die van toepassing zijn voor BoekStart luiden:

Generiek:

- *90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt eind 2024 samen met kinderopvanginstellingen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening.*

Specifiek voor BoekStart:

- *Alle onderdelen van het programma BoekStart worden door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd. In het werkgebied van deelnemende bibliotheken wordt 50% van de kinderen in de voorschoolse leeftijd en hun ouders met BoekStart bereikt.*
- *Het programma BoekStart bereikt eind 2024 in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken 45% van de professionals in de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.*

3.1 Bereik BoekStart

In 2022 waren de belangrijkste bereikcijfers:

1. In 2022 is nagenoeg 100% van de ouders van pasgeboren baby's geïnformeerd over BoekStart door de gemeente en/of het consultatiebureau en/of via de Groeigids en de GroeiGidsapp.
2. Voor het eerst deelden alle lokale bibliotheken koffertjes uit in het kader van BoekStart voor baby's. Bibliotheek Nieuwegein sloot als laatste aan in juni 2022.
3. Er zijn in schooljaar 2021-2022 ruim 16.000 BoekStartkoffertjes meer verspreid dan in 2020-2021, het laatste schooljaar tijdens de pandemie: 68.900 in plaats van 52.700.
4. Ten opzichte van het schooljaar 2019-2020, het eerste jaar van de pandemie, zijn er circa 12.600 koffertjes meer verspreid: 68.900 in plaats van 56.300.
5. Ten opzichte van het laatste pre-corona schooljaar 2018-2019 zijn er bijna 4.000 koffertjes meer verspreid: 68.900 in plaats van 65.000.
6. In vergelijking met het kalenderjaar 2021 werden in 2022 ongeveer 17.000 koffertjes meer verspreid: 74.500 tegenover 57.500. De tweede landelijke BoekStartdag in juni 2022 heeft daar aantoonbaar aan bijgedragen.
7. De 74.500 koffertjes kwamen terecht bij ongeveer 41,5% van de Nederlandse baby's die in 2021 geboren zijn.⁶
8. In 2021 boden 112 van de 137 lokale bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is 81,8%, oftewel: 7,8% onder de doelstelling voor eind 2024. In vergelijking met 2021 nam het bereik onder de bibliotheken met 1,5% af.

⁵ Hoewel dit laatste onderdeel wordt gefinancierd vanuit het budget Gezinsaanpak (maatregel 6C), nemen we het in dit jaarverslag mee in het hoofdstuk over BoekStart in plaats van in hoofdstuk 6 over de Gezinsaanpak, aangezien het hier inhoudelijk beter past.

⁶ [Geboorte \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl): in 2021 zijn 179.440 baby's geboren. Dat is circa 10.000 meer dan het gemiddelde per jaar vanaf 2012 tot en met 2020.

9. In het schooljaar 2021-2022 werkte in de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen 40,6% van de (professionals in de) kinderopvanglocaties met een leesbevorderingsprogramma; 2% meer dan in 2021. Dit bereik moet de komende jaren blijven groeien richting de beoogde 45% in 2024.
10. In de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen werd 40,6% van de kinderen die naar de kinderopvang gaan bereikt. Ook dat is een toename van 2% ten opzichte van 2020.
11. Het beoogde bereik van 50% kinderen in de voorschoolse leeftijd werd gehaald: de 40,6% van de kinderen in de kinderopvang opgeteld bij de 41,5% van de baby's die het BoekStartkoffertje hebben ontvangen. Wel zal hier sprake zijn van wat dubbeltellingen, omdat er kinderen zijn die het koffertje hebben gekregen en die op de kinderopvang ook in aanraking komen met BoekStart of een vergelijkbaar programma.
12. Ondanks het feit dat er in 2022 minder bibliotheken meededen aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma, groeide het aantal kinderen dat met deze programma's wordt bereikt.
13. Eind 2022 waren er 71 lokale bibliotheken (52% van het totaal) die samen 152 BoekStartcoaches inzetten op 226 consultatiebureaus. Dat is een stijging met 13 coaches en 48 locaties ten opzichte van 2021.

3.1.1 Bereik BoekStart voor baby's

Tabel 1: bereik BoekStart voor baby's 2021

BoekStart voor baby's 2022	Aantal deelnemende lokale bibliotheken	% van aantal lokale bibliotheken	Aantal verspreide BoekStartkoffertjes	Bereik van de in 2021 Nederland geboren baby's (179.440)
	137	100%	74.500	42%

Figuur 1: deelname bibliotheken aan BoekStart voor baby's

Figuur 2: aantal in 2022 verspreide BoekStartkoffertjes

Voor het eerst sinds BoekStart in 2008 werd geïntroduceerd deden alle Nederlandse bibliotheken mee aan BoekStart voor baby's. Als laatste is Bibliotheek Nieuwegein aangehaakt. Daar werd op 11 juni 2022 de BoekStartdag afgetrapt in aanwezigheid van een wethouder. Alle 744 Nederlandse bibliotheekvestigingen delen nu BoekStartkoffertjes uit.

In het kalenderjaar 2022 werden 74.500 BoekStartkoffertjes verspreid onder alle 137 lokale bibliotheken. Dat zijn er circa 17.000 meer dan in 2021, toen bibliotheken nog lang dicht moesten vanwege corona. In het schooljaar 2021-2022 zijn ongeveer 68.900 koffertjes verspreid; een stijging van maar liefst 31% ten opzichte van het coronajaar 2020-2021 en van 6% ten opzichte van het laatste coronaloze schooljaar 2018-2019. In het schooljaar 2018-2019 kreeg 37% van de in 2018 geboren baby's een koffertje. In het schooljaar 2021-2022 was dit gestegen tot 39%.

3.1.2 Bereik BoekStart in de kinderopvang en andere kinderopvangprogramma's

Tabel 3: aantal lokale bibliotheken in relatie tot aantal kinderopvanglocaties 2021-2022

Aantal deelnemende lokale bibl. aan BSkov en vergelijkbaar programma	112
% van totaal aantal basisbibl in NL (137)	82%
Totaal aantal KO-locaties 2019 in werkgebieden van bibliotheken	9.149
Aantal locaties in werkgebieden bibliotheken met BSkov of een vergelijkbaar programma	8.207
Aantal kov-locaties in werkgeb. bibl. in relatie tot totaal aantal kov-locaties	90%
Totaal aantal kov-locaties met BSkov of vergelijkbaar programma eind 2022	3.329
Bereik BSkov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kov-locaties eind 2022	36,4%
Bereik BSkov: % van totaal aantal kov-locaties werkgebied bibliotheken met BSkov of vergelijkbaar programma	40,6

In 2022 boden 112 van de 137 lokale bibliotheken (81,2%) BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is 7,8% verwijderd van de bereikdoelstelling die geldt voor eind 2024. Uit de Bibliotheekmonitor VVE 2021-2022⁷ blijkt dat 76,6% van de bibliotheken meedeed aan BoekStart in de kinderopvang. Daarvan boden twintig bibliotheken naast BoekStart ook een ander leesbevorderingsprogramma voor kleine kinderen aan.⁸ Een klein percentage (5,1%) van de bibliotheken voerde alleen een met BoekStart in

⁷ Rapportage Bibliotheekmonitor VVE zal in maart 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

⁸ Het kan voorkomen dat kinderopvanglocaties in de werkgebieden van deze 20 bibliotheken twee keer meegeteld worden, als locatie met BoekStart in de kinderopvang en als locatie die meedoet aan een ander leesbevorderingsprogramma.

de kinderopvang vergelijkbaar programma uit, terwijl 18,2% geen enkel programma (meer) aanbood. Dat laatste is iets meer dan vorig schooljaar.

Tabel 4: aantal kindplaatsen in de kinderdagopvang 0-4 jaar 2021-2022

Totaal aantal kindplaatsen kinderdagopvang	303.685
Totaal aantal kinderen kinderdagopvang	488.175
Totaal aantal kov-locaties in Nederland	9.149
Gemiddeld aantal kind-plaatsen (afgerond) per kov-locatie	33,2
Totaal aantal kov-locaties in werkgebieden van openbare bibliotheken	8.207
Totaal aantal kindplaatsen kinderdagopvang in werkgebied Bibliotheek.	272.470
Totaal aantal kinderen kinderdagopvang in werkgebied Bibliotheek	437.990
Aantal kov-locaties in werkgeb. bibl. met BS/KO of vergelijkbprogr.	3.329
Aantal kind-plaatsen (afgerond op 250) op BS-locaties en locaties met vergelijkb. progr.	110.500
Aantal kinderen op BS-locaties en locaties met vergelijkb. progr.	177.630
Bereik BSkov of vergelijkb.progr.: % van totaal aantal kinderen 2021	36,40%
Bereik BSkov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kinderen in werkgebied BSkov of vergelijkbaar programma	40,60%

Figuur 3: deelname bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang 2021-2022

Figuur 4: bereik BoekStart in de kinderopvang 2021-2022 werkgebied 112 deelnemende bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma.

In de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen bevonden zich in 2022 8.207 kinderopvanglocaties. Daarvan werkte in het schooljaar 2021-2022 40,6% met een leesbevorderingsprogramma; 2% meer dan in 2021. Dit bereik moet de komende jaren verder groeien om in 2024 de beoogde 45% bereik van professionals in de kinderopvang te halen.

Van de kindplaatsen en kinderen in de werkgebieden van deze bibliotheken werd ruim 40% met BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma bereikt. Ook dat is een toename van 2% ten opzichte van 2021. In totaal werd in 2022 36,4% van de kinderen van 0 tot 4 jaar bereikt via BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma.

Bereik Stimuleringsregeling BoekStart in de kinderopvang

Kunst van Lezen stimuleert de deelname aan BoekStart in de kinderopvang door via de lokale bibliotheek een subsidie te verstrekken aan kinderopvanginstellingen die in een gemeente starten met de aanpak. Gemeenten en kinderopvanginstellingen worden zo aangemoedigd te investeren in BoekStart in de kinderopvang. In 2022 kregen 114 kinderopvanglocaties via 33 lokale bibliotheken een stimuleringssubsidie. De stimuleringsregeling voor de kinderopvang bestaat uit drie onderdelen:

- breedteregeling, om direct nog meer kinderopvanglocaties in een gemeente aan te sluiten (verstrekt aan 66 locaties);
- reguliere regeling, om deelname te stimuleren in een gemeente die voor het eerst aan de slag gaat met BoekStart in de kinderopvang (verstrekt aan 37 locaties);
- intensieve regeling, om gebruik van digitale prentenboeken te stimuleren (verstrekt aan 11 locaties).

Deelname Monitor BoekStart in de kinderopvang

Dataverzamelaar Desan heeft in juli 2022 een landelijke analyse BoekStart in de kinderopvang opgeleverd op basis van Monitor BoekStart in de kinderopvang 2021-2022. De Monitor heeft als doel de voorleesomgeving en het gedrag van de pedagogisch medewerker rondom leesbevordering in beeld te brengen. Daarnaast levert de Monitor informatie over beleid en organisatie in de kinderopvangorganisatie rondom BoekStart in de kinderopvang. De Monitor voedt de dialoog tussen de kinderopvangorganisatie en de bibliotheek met het oog op versterking van de samenwerking. De resultaten kunnen ook ingezet worden om met de gemeente in gesprek te gaan.

Aan de monitormeting 2022-2023 deden in totaal 802 voorleescoördinatoren en 3.203 pedagogisch medewerkers (25% meer dan vorige meting) van 1.019 kinderopvanginstellingen. Daarnaast namen 73 bibliotheekmedewerkers van 62 lokale bibliotheken deel. In april worden de individuele monitorrapportages gepresenteerd aan de kinderopvanglocaties door de lokale bibliotheek. Komende juli zal de landelijke analyse verschijnen.

3.1.3 Inzet van en ontwikkelingen rondom de BoekStartcoach

Figuur 5: deelname bibliotheken aan BoekStartcoach 2021-2022

Figuur 6: werkzame BoekStartcoaches op consultatiebureaus 2021-2022

Het werken met de BoekStartcoach wordt momenteel landelijk uitgerold. Dat vergt een goed instrumentarium en een professionaliseringslag. In 2022 is in dat kader het volgende gedaan:

- Sardes voerde de tweede Monitor BoekStartcoach uit. De Monitor is ontwikkeld in samenwerking met de BoekStartcoaches, Stichting Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. De Monitor geeft zicht op de invulling van de rol van de BoekStartcoach. Een veelbelovende uitkomst is dat bijna twee derde van de BoekStartcoaches de ouders die ze eerder hebben gesproken op het consultatiebureau terugzien in de bibliotheek.
- Er werd een Handreiking Kennisdeling BoekStartcoaches voor Provinciale Ondersteuningsinstellingen ontwikkeld die houvast geeft bij het organiseren van provinciale expertisebijeenkomsten en het stimuleren van uitwisseling tussen BoekStartcoaches.
- Er werden twee online kennissessies georganiseerd voor BoekStartcoaches: een over het signaleren van laaggeletterdheid en het communiceren met laaggeletterde ouders en een over de aanpak Thuis in taal. Beide bijeenkomsten trokken ongeveer 55 BoekStartcoaches.

3.2 Deskundigheidsbevordering BoekStart

Zoals bij alle onderdelen van Kunst van Lezen hoort ook bij BoekStart een gevarieerd pakket van deskundigheidsbevorderende activiteiten en producten. In 2022 werden de volgende trainingen gegeven:

Tabel 5: (deelname aan) trainingen voor en over BoekStart

Trainingen BoekStart 2022	Aantal trainingen	Aantal cursisten
Train de trainer Interactief voorlezen	2	27
Train de trainer Voorleescoördinator	2	31
Nascholing voor trainers	3	43
BoekStartcoach basistraining	3	53
BoekStartcoach verdieping	1	16
Leesconsulent BoekStart	2	26
Meertaligheid bij BoekStart	2	30
Werken met digitale prentenboeken op de groep	2	23

Daarnaast werden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- De training BoekStart voor de kinderopvang over werken met digitale prentenboeken op de groep werd ondergebracht in de Bibliotheek Campus, zodat hij breder ingezet kan worden. Voorheen werd deze training alleen aangeboden als onderdeel van de Intensieve stimuleringsregeling.
- We maakten een opleidingsoverzicht BoekStart voor professionals dat laat zien welke onderwerpen er zijn, in welke opleiding deze aan bod komen en hoe intensief dit gebeurt.
- De *train de trainer Voorleescoördinator* en de *training Voorleescoördinator* werden herzien en geactualiseerd met nieuwe materialen.
- We organiseerden het BoekStart-webinar *Speels voorlezen aan je baby en dreumes* voor ouders en professionals. Er keken 105 mensen live en 570 achteraf.
- We vroegen opnieuw aandacht voor de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorgmedewerkers* die we in samenwerking met het Kenniscentrum Kraamzorg aanbieden. In 2022 sloten 266 kraamverzorgenden deze onlinetraining en de bijbehorende toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5.
- Ook de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor de jeugdgezondheidszorg*, in samenwerking met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, brachten we opnieuw onder de aandacht. In 2022 sloten 194 professionals, waaronder 35 jeugdartsen en 130 jeugdverpleegkundigen, de e-learning en toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5.
- We verzorgden twee presentaties voor het Global Network for Early Years Bookgifting over het BoekStart-onderzoek en over digitale prentenboeken. Zo deelden we onze expertise met andere landen die BoekStart uitvoeren of op het punt staan daarmee te starten.
- We verzorgden een kennissessie over leesbevordering en BoekStart tijdens het webinar *Taalstimulering in de geboorteketen* van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.
- Op het Ontwikkeling Telt! Festival gaven we in samenwerking met Bibliotheek aan de Vliet een presentatie over de BoekStartcoach.
- Diverse [trainingen voor bibliotheek-, kinderopvang- en jeugdgezondheidszorgmedewerkers](#) werden doorontwikkeld en we spanden ons in om de deelname daaraan te stimuleren.

- We organiseerden onderzoeksessies voor Provinciale Ondersteuningsinstellingen om provinciale BoekStart-coördinatoren te informeren over recent onderzoek en aan de hand van de resultaten na te denken over de toepassingsmogelijkheden in relatie tot BoekStart.
- We organiseerden de tweede landelijke BoekStartdag op 11 juni 2022, om alle kinderen van 0 tot 4 jaar en hun (groot)ouders hartelijk welkom te heten in de bibliotheek en een aantrekkelijk programma of activiteit te bieden. Bibliotheken konden een speciaal door Stichting Lezen ontwikkelde Groeimeter gratis uitdelen, met QR-codes naar video's met voorleestips voor verschillende leeftijdsgroepen.
- De aftrap van de BoekStartdag vond plaats in Bibliotheek Nieuwegein, die dit jaar als laatste bibliotheek in Nederland startte met het uitdelen van het BoekStartkoffertje. Om het gebruik van digitale prentenboeken een impuls te geven, werkten we hierbij samen met Bereslim.
- We ontwikkelden een inspiratiegids voor bibliotheken, met ideeën voor activiteiten gericht op ouders en hun jonge kinderen. De gids is bruikbaar voor BoekStartdag en voor de rest van het jaar. Een webinar voor bibliotheken over de beschikbare materialen en activiteiten was onderdeel van de voorbereiding. Er keken 101 mensen live mee en 128 achteraf.
- De Monitor BoekStart kreeg een update, met als resultaat een groter gebruiksgemak. Deelnemers worden nu via een QR-code naar de vragenlijst geleid en kunnen de vragen op de telefoon of tablet invullen. Op basis van input van bibliotheken en van onderzoeksbureau Sardes werd de vragenlijst verbeterd, zodat de Monitor nog relevantere informatie oplevert.
- Voor de vijfde keer werd de BoekStart Babyboekje van het Jaar-verkiezing georganiseerd. Ouders, kinderopvang- en bibliotheekmedewerkers konden stemmen. Voor het eerst deden we dit in samenwerking met Iedereen Leest, de Vlaamse evenknie van Stichting Lezen.
- Ter gelegenheid van 10 jaar BoekStart in de kinderopvang en 10 jaar de Bibliotheek op school po werd op 9 november de Inspiratiedag BoekStart en de Bibliotheek op school gehouden, gericht op leesconsulenten, pedagogisch medewerkers en leerkrachten.

3.3. Overige activiteiten BoekStart

Naast de hierboven beschreven hoofdactiviteiten bevat BoekStart nog enkele kleinere onderdelen:

- Eén op de vier bibliotheken, 34 in totaal, bood het programma BoekStart-BoekenPret aan. Dit biedt aanvullende ondersteuning aan laaggeletterde gezinnen waar weinig aandacht is voor (voor)lezen. Zij maken met name gebruik van Speelontdekboeken (76%) en het BoekenPretboekje (70 %).
- Voor blinde/slechtziende baby's en peuters is er als alternatief voor het BoekStartkoffertje onder meer het TastTasje.
- Bibliotheken kregen informatie om mensen te helpen met het voorlezen aan kinderen met ontwikkelingsuitdagingen door bijvoorbeeld slechthorendheid of kwetsbare hersenen.
- Er zijn 16 nieuwe Boekideeën gemaakt waarmee we via de bibliotheek pedagogisch medewerkers in de kinderopvang inspireren om boeken interactief in te zetten in hun werk.
- Er kwam een BoekStart-spaarkaart om structureel bezoek aan de bibliotheek te stimuleren.

- In 2022 is een begin gemaakt met het uitzetten van een gastouderaanpak. In dat kader maakten we een document van aanpak voor professionals, een praktisch document voor gastouder(bureaus) en een webinar voor bibliotheken. Naar het webinar keken 28 mensen live mee en 87 achteraf. In voorjaar 2023 volgt een webinar voor gastouderbureaus.
- BoekStart was met een stand aanwezig op de Negenmaandenbeurs. Een enthousiast team van o.a. leesconsulenten van bibliotheken informeerden (aanstaande) ouders over BoekStart en verzorgde workshops over voorlezen en taalontwikkeling.
- In het kader van de BoekenBoost (zie § 3.1.3) kregen 75 kinderopvanglocaties tijdens De Nationale Voorleesdagen extra boeken om hun collectie te verrijken en te actualiseren.
- Om het (voor)leesplezier in meertalige gezinnen te stimuleren, werden 100 voorleesfilmmpjes in het Marokkaans-Arabisch, Syrisch-Arabisch, Pools en Turks beschikbaar gesteld via jeugdbibliotheek.nl. Voor dit project sloegen Rijnbrink, De Voorleeshoek, SPN, de KB en Stichting Lezen de handen ineen met de openbare bibliotheken. Stichting Pica, die wetenschappelijke en openbare informatievoorziening bevordert, ondersteunde het project.

3.4. Communicatie BoekStart

Via www.boekstart.nl, de nieuwsbrief, de sociale kanalen, de zoekmachine(s) en de BoekStartapp bereikte het programma ouders van jonge kinderen.

- De website www.boekstart.nl kreeg 130.000 bezoekers die 170.000 bezoeken brachten.
- De BoekStartapp werd 6.000 keer gedownload; de app had 7.500 actieve gebruikers. Piekmomenten waren de Kinderboekenweek, de verkiezing van het Babyboekje van het Jaar en De Nationale Voorleesdagen.

Facebook, de nieuwsbrief en zoekmachine Google genereerden veel verkeer naar de site:

- Volgers Facebook BoekStart: 26.000
- Volgers Instagram BoekStart: 11.000
- Volgers Twitter BoekStart: 4.000
- Pinterest (nieuw kanaal): 87 volgers en per maand 825 weergaven
- Abonnees YouTube BoekStart: 397
- Abonnees nieuwsbrief: 9.000

De beste bezochte landingspagina's waren:

- BoekStartkoffertje info
- Download de waardebon
- Voorleestrom
- Voorleestips
- Babyboekje van het Jaar

Bibliotheekmedewerkers die met BoekStart werken, konden terecht op de website www.boekstartpro.nl (11.364 bezoekers in 2022). In 2022 maakten we een begin met de ontwikkeling van de website lezenindekov.nl. Tot dusver is er voor de kinderopvang alleen een doelgroep pagina op boekstartpro.nl.

De nieuwsbrief BoekStart voor professionals verscheen zes keer in 2022.

Op het platform BiebtoBieb groeide de groep BoekStart met 7% ten opzichte van 2021; de

groep telde aan het einde van het jaar 487 deelnemers, die samen 5.446 bezoeken brachten. Daarnaast zijn er verschillende subgroepen, zoals die voor de BoekStartcoaches. Diverse op ouders gerichte folders werden geactualiseerd, aangepast aan de nieuwe huisstijl en toegespitst op de doelgroep. Voor de BoekStart-bestellijst werd een nieuw CMS ontwikkeld.

BoekStart voor jou!, het e-magazine voor ouders van jonge kinderen, verscheen vier keer per jaar en stond vol boeken- en voorleestips voor baby, dreumes en peuter.

4. Resultaten de Bibliotheek op school

De Bibliotheek op school maakt deel uit van maatregel 6A van Tel mee met Taal en bestaat uit de onderdelen primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en beroepsonderwijs (mbo, pabo, lerarenopleidingen).

4.1 De Bibliotheek op school po

De volgende doelstellingen zijn op de Bibliotheek op school po van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

Alle openbare bibliotheekorganisaties werken eind 2024 samen met basisscholen in hun werkgebied aan een kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening, zoals bijvoorbeeld een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school po:

Het programma de Bibliotheek op school po of een daarmee vergelijkbaar programma zal eind 2024 door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 65% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.1.1 Bereik van de Bibliotheek op school po⁹

Onder primair onderwijs wordt verstaan: scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs 4-12 jaar. Omwille van de overzichtelijkheid van de verslaglegging worden vanaf 2020 scholen met de Bibliotheek op school en scholen met andere programma's die zijn opgebouwd volgens dezelfde bouwstenenaanpak bij elkaar opgeteld. Wel wordt nog steeds onderscheid gemaakt tussen scholen in een verkennende fase en in een contractfase. Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) valt weliswaar onder de directie Primair Onderwijs van OCW maar wordt in deze jaarverantwoording meegeteld met het voortgezet onderwijs. Hetzelfde geldt voor leerlingen ouder dan 12 jaar die op een gecombineerde so/vso school zitten.

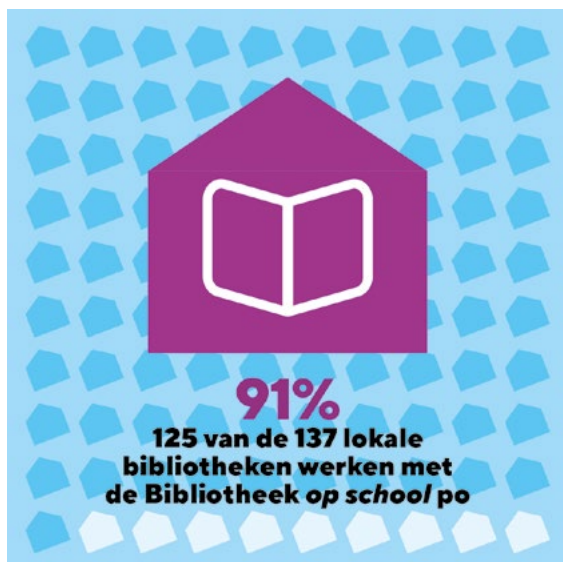
De KB telde in het schooljaar 2020-2021 voor het eerst de reële leerlingenaantallen per deelnemende school. Toen bleek dat scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma gemiddeld minder leerlingen hebben (196) dan alle Nederlandse basisscholen (208).¹⁰ De scholen die meedoen aan Bibliotheek op school zijn vaker in de provincie gevestigd dan in grote steden, waar de basisscholen gemiddeld meer leerlingen tellen. Dit maakt het moeilijker dan gedacht om het streefpercentage van 65% van de leerlingen in 2024 te bereiken.

⁹ De rapportage Bibliotheekmonitor Primair onderwijs zal in april 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

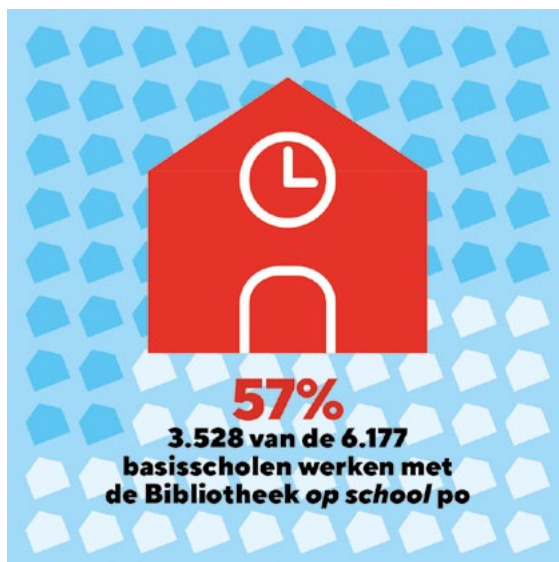
¹⁰ In totaal telt Nederland in het schooljaar 2020-2021 6.590 (KB i.s.m. DUO Onderzoek) po-scholen (zonder vso-vestigingen).

Over het bereik van de Bibliotheek *op school* primair onderwijs in 2022 kunnen we het volgende rapporteren:

1. Alle 137 lokale bibliotheken werkten met tenminste enkele po-scholen in hun werkgebied samen op het gebied van leesbevordering. In kwantitatieve zin is daarmee de generieke doelstelling al gehaald. Er moet nog getoetst worden of alle bibliotheken ook kwalitatief voldoen aan de norm door goede (digitale) educatieve dienstverlening te bieden.
2. In totaal werd met 5.298 basisscholen actief samengewerkt, voornamelijk op het gebied van leesbevordering; dat is 80,4% van de Nederlandse po-scholen.
3. In het schooljaar 2021-2022 deed 91,2% (125 van de 137) van de lokale bibliotheken mee aan de Bibliotheek *op school* po.
4. De resterende 8,8% van de bibliotheken deed niet mee aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma. Deze hebben samen 413 basisscholen in hun werkgebieden. Het gaat om drie bibliotheken met meer dan 45 po-scholen, zeven bibliotheken met 11 tot 45 po-scholen en twee bibliotheken met minder dan 11 po-scholen.
5. In het schooljaar 2021-2022 deed 53,5% (3.528) van de in Nederland aanwezige po-scholen (6.590) mee aan de Bibliotheek *op school* po of een daarmee vergelijkbaar programma. Daarvan zat 6% (211) in de verkennende fase en 94% (3.317) in de contractfase.
6. De deelnemende bibliotheken bereikten 57,1% (3.528) van de in hun werkgebieden gevestigde 6.177 po-scholen. Daarvan zat 3,4% op scholen die in de verkennende fase verkeren en 53,7% op scholen in de contractfase.
7. De 3.528 po-scholen die daadwerkelijk meedoen aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma, telden samen 695.616 leerlingen. Dit is het reële aantal leerlingen, dat neerkomt op 197 gemiddeld per deelnemende school. Deze leerlingen maakten in het schooljaar 2021-2022 53,8% uit van de totale leerlingenpopulatie in de werkgebieden van de deelnemende bibliotheken. Ongeveer 94% van de bereikte leerlingen zit op scholen die in de contractfase verkeren.

Figuur 7: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma 2021-2022

Figuur 8: bereik de Bibliotheek *op school* po 2021-2022. Betreft het bereik van het aantal po scholen in het werkgebied van de 125 deelnemende lokale bibliotheken met de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma

Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school primair onderwijs

Kunst van Lezen stimuleert het invoeren van de Bibliotheek op school door scholen die in een gemeente starten met de aanpak een subsidie te verstrekken via de lokale bibliotheek. Gemeenten en scholen worden zo aangemoedigd te investeren in de Bibliotheek op school.

In 2022 kregen 25 lokale bibliotheken voor in totaal 42 scholen een stimuleringssubsidie van € 2.250 per school. Daar waren twee basisscholen op Bonaire bij. De begeleidende Provinciale Ondersteuningsinstelling kreeg per school € 250. Het auteursbezoek via de Schrijverscentrale of de Schoolschrijvermaand was ook in 2022 een (verplicht) onderdeel van deze stimuleringsregeling.

Deelname Monitor de Bibliotheek op school primair onderwijs

In totaal deden 1.743 bibliotheekmedewerkers (van 111 lokale bibliotheken), 20.781 leerkrachten en 157.003 leerlingen uit groep 5,6,7 en 8 (van 2.269 basisscholen) mee aan Monitor de Bibliotheek op school po 2022-2023. Alle deelnemersgroepen zijn daarmee toegenomen ten opzichte van de meting in 2021-2022.

In 2022 werd de rapportageomgeving van de Monitor geheel vernieuwd. Bibliotheken kregen meer mogelijkheden om een rapportage op maat te maken. Een webinar en instructies ondersteunden de bibliotheken in het gebruik van de nieuwe omgeving. Verder werd er een standaardrapportage ontwikkeld op basis van de leescirkel van Chambers.

POI-dagen

In 2022 organiseerden we drie POI-dagen om uitwisseling te stimuleren tussen de Provinciale Ondersteuningsinstellingen, het kernteam en Stichting Lezen. De dagen gingen over de Gezinsaanpak (waaronder de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid), over digitale geletterdheid en over Human Resource Development, waarbij met name de veranderende rol van de leesconsulent centraal stond (van uitvoerder naar adviseur).

4.1.2 Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school po

Er was in 2022 grote belangstelling voor het trainingsaanbod rond de Bibliotheek op school, zowel voor het reguliere aanbod als voor incompanytrainingen. Alle trainingen werden fysiek op een locatie gegeven.

Tabel 6: (deelname aan) trainingen voor en over de Bibliotheek op school po

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Leesconsulent	6	2	112
Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem	1	1	28
Onderwijsrelaties bouwen en borgen	1	-	12
Van uitvoerder naar gesprekspartner	1	2	36
Meertaligheid de Bibliotheek op school po	1	-	12

vervolg

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Werken met rijke teksten en de rol van de leesconsulent	1	-	15
Activerende workshops en trainingen ontwerpen en begeleiden	1	-	10
Didactiek voor leesconsulenten	1	-	15

Het actuele trainingsoverzicht is te vinden op [de speciale website voor professionals die werken met de Bibliotheek op school](#). [Bibliotheekblad](#) besteedde in het januarinumnummer aandacht aan de functie van en opleiding tot leesconsulent.

Sinds 2021 presenteren we elk kwartaal de uitkomsten van nieuw onderzoek aan de Provinciale Ondersteuningsinstellingen. In 2022 organiseerden we drie van deze online onderzoekssessies: een over begeleid vrij lezen, een over diversiteit en collectievorming binnen de Bibliotheek op school en een over de relatie tussen vrijetijdslezen en leesvaardigheid. Kunst van Lezen verzorgde in 2022 ook twee keer een training over BoekStart en de Bibliotheek op school voor nieuwe onderwijsambtenaren van de VNG, zodat zij goed op de hoogte zijn van het belang van lezen, de structurele samenwerking tussen onderwijs/kinderopvang en bibliotheek via de leesbevorderingsprogramma's en de rol van de gemeente hierbij.

4.1.3 Overige activiteiten in het kader van de Bibliotheek op school po Masterplan basisvaardigheden

In het kader van het Masterplan basisvaardigheden kunnen scholen extra ondersteuning krijgen van een zogenaamd basisteam van experts. In 2022 overlegden we met OCW hoe we ervoor kunnen zorgen dat de basisteams kunnen inschatten wanneer de Bibliotheek op school een passende interventie kan zijn. Kunst van Lezen wees de bibliotheken op de mogelijkheid om met subsidie uit het Masterplan basisvaardigheden op extra locaties te beginnen met BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school po en vmbo. Zie hoofdstuk 1 van het jaarverslag van Kunst van Lezen.

Digitale geletterdheid

In 2022 werkten we verder aan het doel om de landelijke ondersteuning op het gebied van digitale geletterdheid binnen de Bibliotheek op school meer in overeenstemming te brengen met de behoeften van bibliotheken. De KB speelt bij de ontwikkeling van dit onderdeel een leidende rol en stemt dit af met Stichting Lezen in de rol van coördinator van het programma. Eind 2022 werd een plan van aanpak opgeleverd voor de jaren 2023-2025.

Pilot Effectief leesonderwijs

Op de drie Friese basisscholen die de afgelopen jaren een pilot deden met een methode van Effectief leesonderwijs in combinatie met de Bibliotheek op school po, werd de methode in het schooljaar 2022-2023 ook geïmplementeerd in de overige groepen en werd gewerkt aan de borging van de aanpak. De leesconsulenten van de bibliotheek werden hier intensief bij betrokken. Zie ook § 2.2.

Instructies en lessuggesties landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN maakte in 2022 samen met Kunst van Lezen instructies en lessuggesties voor (voor) leesconsulenten bij de Kinderboekenweek, Nederland Leest Junior, Kinderjury, en Geef een (prenten)boek cadeau. Ook financierden we de ontwikkeling van de lessuggesties bij Nederland Leest Junior, bij de Griffelwinnaars en topboeken van de Kinderboekenweek en bij de Thea Beckmanprijs.

Kinderjury

Stichting CPNB, de organisator van de Kinderjury, kreeg van het Nederlands Letterenfonds en Stichting Lezen een bijdrage om deze populaire campagne binnen de Bibliotheek op school met enkele extra onderdelen te versterken. Zo kon worden voorzien in betere ondersteuning van de leesconsulenten die dit project de scholen in brengen, in online middelen om leerkrachten extra te ondersteunen bij het (online) onderwijs en in content voor communicatie via media om het bereik onder kinderen te vergroten. Het resultaat van deze ondersteuning is positief geëvalueerd.

BoekenBoost

Met de BoekenBoost gaven Stichting CPNB en Stichting Lezen tussen 2019 en 2022 een impuls aan een rijk en actueel boekenaanbod op 75 kinderopvanglocaties, 75 basisscholen en 50 scholen voor voortgezet onderwijs (omdat middelbare scholen groter zijn, kozen we daar voor een kleiner aantal). Deze impuls was gekoppeld aan respectievelijk De Nationale Voorleesdagen, de Kinderboekenweek en Boekenweek van Jongeren. De VriendenLoterij maakte dit financieel mogelijk. In samenwerking met onderzoeksbureau Oberon werd de campagne in 2022 geëvalueerd. Er is goed en veel gebruikgemaakt van de boeken, die volgens de deelnemers in ieder geval op korte termijn een leesbevorderende werking hadden op de kinderen en de medewerkers. De BoekenBoost was bijna altijd aanleiding voor (hernieuwd) contact met de bibliotheek. Dit contact werd echter niet vaak omgezet in een duurzame samenwerking.

Stimuleren auteursbetrokkenheid

In samenwerking met De Schoolschrijver en Bibliotheek Campus werd de cursus *Creatief schrijven in de klas* in het primair onderwijs uitgevoerd bij de OBA in Amsterdam.

Kwaliteitsaanpak

Kunst van Lezen ontwikkelde in 2022, in samenwerking met Bibliotheek Venlo en op basis van de aanpak van Enigma Onderwijs, een Kwaliteitsaanpak voor de Bibliotheek op school. De bijbehorende Handleiding en voorbeeldkaarten helpen Bibliotheken om hun eigen Kwaliteitsaanpak te formuleren.

Collectie en signatuur

Naar aanleiding van het onderzoek *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* en vragen van bibliotheken schreven we de *Handreiking Collectie en signatuur*. Deze bevat adviezen en aandachtspunten van ervaringsdeskundigen uit bibliotheken voor de samenwerking met reformatorische en islamitische scholen op dit punt.

BiebBoys

Kunst van Lezen levert een financiële bijdrage aan het programma BiebBoys van Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid. De programmaspécialist van Kunst van Lezen nam tijdens

het schooljaar 2022-2023 deel aan de projectgroep die de onderwerpen van de maandelijkse afleveringen bedenkt en de lopende jaargang evalueert.

Onderzoeksbegeleiding

De programmaspecialist de Bibliotheek *op school* po nam deel aan begeleidingsgroepen van de volgende door Stichting Lezen of Kunst van Lezen gefinancierde onderzoeken:

- Begeleid vrij lezen (Erasmus Universiteit)
- Leesgesprekken (DUO en Marleen Kieft)
- Diversiteit en collectievorming (Universiteit Leiden)

4.2. De Bibliotheek op school vo

De volgende doelstellingen zijn voor de Bibliotheek *op school* vo van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt samen met middelbare scholen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening, zoals een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school vo:

Het programma de Bibliotheek op school vo zal door 55% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 35% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.2.1 Bereik van de Bibliotheek op school vo¹¹

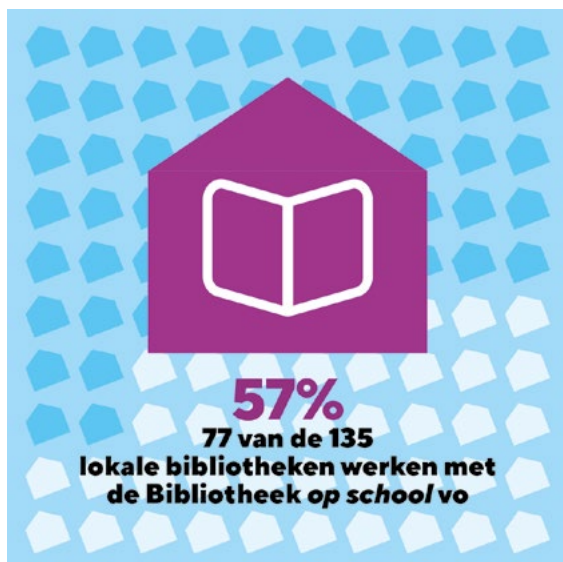
De belangrijkste resultaten en activiteiten op het gebied van de educatieve dienstverlening door bibliotheken aan het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2021-2022 waren:

1. Van alle lokale bibliotheken in Nederland met een vo-schoolvestiging in het werkgebied, werkte 88,1% (119 van de 135) samen met het voortgezet onderwijs. Tot eind 2024 moeten nog 3 bibliotheken aanhaken om de 90% te halen.
2. In totaal had 57,0% van de lokale bibliotheken (77 van de 135) met een vo-schoolvestiging in het werkgebied een getekende overeenkomst met vo-scholen voor de uitvoering van de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma. Op dit punt is de doelstelling voor 2024 al gehaald.
3. Van de reguliere vo-scholen werkten 829 reguliere middelbare scholen samen met de

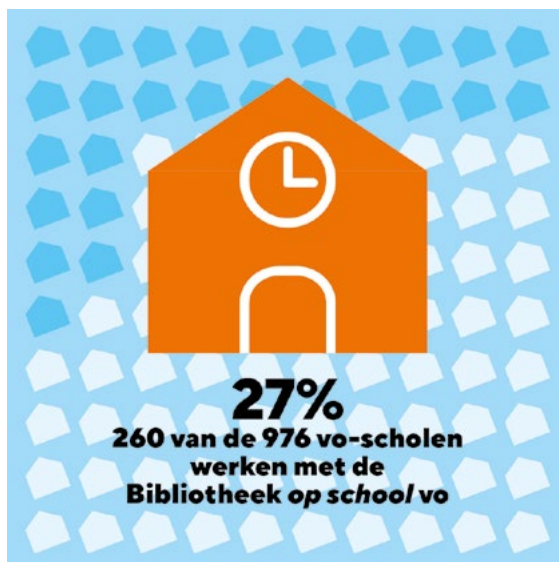
¹¹ Er is onduidelijkheid over het aantal scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Het aantal (v)so-scholen volgens ocwincijfers.nl is ruim 250 lager dan uit de onderliggende onderwijsadressendatabank naar voren komt, terwijl het aantal reguliere scholen nagenoeg gelijk is bij beide. Vermoedelijk splitst de databank veel verder uit naar sub-onderwijssoort so, waardoor dezelfde adressen meerdere keren voorkomen. Op ocwincijfers.nl is dit waarschijnlijk teruggebracht tot een school per adres. In dit jaarverslag houden we daarom twee totalen aan: (1) het aantal reguliere scholen (praktijkonderwijs, vmbo, mavo, havo, vwo) dat op ocwincijfers.nl staat en (2) het aantal (v)so-scholen die onder primair onderwijs op ocwincijfers.nl staan. DUO Onderwijsonderzoek & Advies heeft een analyse uitgevoerd op de totaaltelling van het aantal vo-scholen. Deze analyse is gebruikt in aanvulling op de door KB verzamelde cijfers educatieve dienstverlening vo. Rapportage Bibliotheekmonitor Voortgezet onderwijs zal in april 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

bibliotheek. Dat is 57,5% van het totaal aantal reguliere middelbare scholen¹² en 59,5% van de reguliere middelbare scholen in het werkgebied van de 119 aanbiedende bibliotheken.

4. Bij elkaar opgeteld zijn er in totaal 1.653 middelbare scholen in Nederland: 1.443 reguliere en 210 (v)so-scholen. Ten opzichte van die aantallen werkt 50,2% van het landelijk totaal samen met een bibliotheek, tegen 51,5% van het aantal middelbare scholen in het werkgebied van de betrokken bibliotheken.
5. Van deze 829 scholen heeft 31,4% een getekende samenwerkingsovereenkomst met de lokale bibliotheek, voornamelijk onder de noemer de Bibliotheek op school.
6. Met deze intensievere vorm van samenwerking worden ruim 131.000 leerlingen bereikt (496 leerlingen gemiddeld per school met een overeenkomst). In totaal zijn er 976 (484.100 leerlingen) middelbare scholen in het werkgebied van de 77 bibliotheken die een overeenkomst hebben met 260 scholen (27,1 %). Om eind 2024 uit te komen op 35% is het nodig om nog 8% meer leerlingen te bereiken.
7. In de meeste gevallen gaat het bij de overeenkomst tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs om vmbo-scholen, al dan niet als onderdeel van een scholengemeenschap. Dit is in lijn met het landelijk beleid. Stichting Lezen en de KB hebben de opdracht om in het kader van Tel mee met Taal te werken aan de preventie van laaggeletterdheid. Het vmbo heeft nauwelijks mediatheken en telt relatief veel laagtaalvaardige leerlingen.
8. Op 29,6% van de 1.443 reguliere middelbare scholen is een mediatheek aanwezig. Op het totaal van de 1.654 scholen regulier en vso betreft het 25,8%.
9. Specifiek in het gecombineerd (voortgezet) speciaal onderwijs 4-20 jaar en het vso vanaf 12 jaar, werken 108 van de 210 scholen (51,4%) samen met 119 bibliotheken. Van deze scholen hebben er 25 (23,1%) van een overeenkomst met de lokale bibliotheek.

Figuur 9: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek op school vo (overeenkomst tussen bibliotheek en vo-school) 2021 -2022

Figuur 10: bereik de Bibliotheek op school vo (overeenkomst tussen bibliotheek en vo-school) 2021-2022 werkgebied deelnemende bibliotheken

¹² ocwincijfers.nl vermeldt 1.653 scholen: 1443 pro, vmbo, mavo, havo, vwo en 210 so/vso. We gaan uit van deze aantallen.

Sterrenchecklist en infographics

Op basis van data uit de Bibliotheekmonitor over schooljaar 2020-2021 (in maart 2022 gepubliceerd), werden er sterren uitgedeeld voor de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Hoe intensiever de samenwerking, hoe meer sterren. Voor elke school werd een bijbehorende infographic gemaakt, die als basis kan dienen voor het gesprek over verdere samenwerking.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school vmbo

In 2022 maakten 29 vmbo-scholen via een dertigtal lokale bibliotheken gebruik van deze regeling. Scholen kregen een trainingstraject voor het docententeam, geormerkt geld voor de inrichting van een schoolbibliotheek, voor een bezoek van een auteur en voor de ondersteuning door de bibliotheek. School en bibliotheek proberen zelf een bedrag ter hoogte van de ontvangen subsidie bij te leggen voor bijvoorbeeld de collectie op school. Uit de verantwoordingsrapportages bleek dat bij twee scholen die hiervoor subsidie hadden ontvangen de uitvoering niet tot stand is gekomen, ondanks veel inspanningen van de betreffende bibliotheken. Hier werd het geld voor de inrichting en het auteursbezoek teruggevorderd.

Deelname Monitor de Bibliotheek op school vmbo

In totaal deden 60 bibliotheekmedewerkers (van 47 lokale bibliotheken), 1.427 docenten en 22.825 leerlingen (van 120 vo-scholen) mee aan Monitor de Bibliotheek op school vo 2022-2023. Het aantal bibliotheekmedewerkers is ruim 30% hoger dan bij de vorige meting. Het aantal deelnemende docenten is bijna verdubbeld, het aantal leerlingen is meer dan verdubbeld ten opzichte van de vorige meting.

Mediatheken

Op 21,7% van de vo-scholen was volgens de peiling van voorjaar 2022 een mediathecaris actief.¹³ Locaties voor havo en vwo zijn op dit punt beter voorzien dan vmbo-locaties en scholen met praktijkonderwijs. Stichting Lezen zal in 2023 samen de Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs meer aandacht geven aan het belang van de mediatheek. Ook wordt er onderzoek gedaan naar de schoolmediatheken, zie § 2.2.

4.2.2 Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school vo

De training Lezen kan beter is bedoeld voor leesconsulenten voortgezet onderwijs. In 2022 werd de training vernieuwd en in de nieuwe versie drie keer gegeven.

Tabel 7: (deelname aan) trainingen voor en over de Bibliotheek op school vmbo

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Lezen kan beter in het vmbo	2	1	31

¹³ DUO-onderzoek maart 2022.

Stichting Lezen onderzocht in 2022 of het wenselijk is om de opzet van deze training gelijk te trekken met die van de opleiding van leesconsulenten po. Die wens bleek evident. In 2023 zal dit worden aangepakt. De opleiding krijgt daardoor een directe verbinding met de praktijk, o.a. door een vaste contactschool en praktijkopdrachten.

In 2022 werd een pilot Blended Learning (combinatie van e-learning en training op locatie) over leesbevordering voor jongeren uitgevoerd in de bibliotheken Gouda en West-Achterhoek. De training is bedoeld voor frontofficemedewerkers van de bibliotheek die jongeren adviseren. Na een positieve evaluatie van de pilot werd de training eind 2022 in de [Bibliotheek Campus](#) opgenomen.

4.2.3 Praktijkonderwijs

De pilot Praktijkonderwijs, gestart in 2021, werd in 2022 vervolgd op drie pilotscholen: het Dollardcollege Winschoten (met Biblionet Groningen), PRO Drachten (met Bibliotheek Drachten|Smallingerland) en Het Futura College Woerden met ondersteuning vanuit Stichting Lezen. In de pilot staat de vraag centraal hoe de samenwerking tussen bibliotheken en praktijkscholen effectief vorm kan krijgen ten behoeve van leesbevordering voor deze doelgroep. Thema's zijn collectieopbouw, het ontwikkelen van expertise, het opzetten van activiteiten en het borgen van visie, beleid en uitvoering. De scholen schreven een leesplan en een plan van aanpak en er werd een training voor docenten ontwikkeld. Om de opbrengsten van de pilot over te dragen, zullen er in 2023 brochures verschijnen voor het onderwijs en voor bibliotheken en staan er twee webinars en een training voor leesconsulenten gepland.

Monitor de Bibliotheek op school praktijkonderwijs

In samenwerking met Sardes testten we een nieuwe variant van de landelijke Monitor, speciaal voor het praktijkonderwijs. Er deden 301 leerlingen en 55 docenten mee. Het bleek dat de vragenlijsten voor vmbo met enkele aanpassingen bruikbaar waren voor deze doelgroep. Wel is actieve begeleiding door de docent bij het invullen essentieel. Daarom werd een docentenhandleiding ontwikkeld. Vanaf eind 2022 is de Monitor voor meer praktijkscholen inzetbaar.

De Weddenschap voor het praktijkonderwijs

Alle brugklassers in het praktijkonderwijs zetten hun handtekening onder het contract waarmee zij De Weddenschap aangaan: de uitdaging om in een gegeven periode drie teksten te lezen of te luisteren in de vorm van een (luister)boek, een door de mentor voorgelezen boek, een tijdschrift, stripalbum of een kort verhaal. De docent zorgt voor een passende uitdaging voor elke leerling. Docenten kregen aangepaste lesideeën aangereikt die aansluiten bij hun lees- en taalonderwijs. Er werd geëxperimenteerd met speciale videoberichten van belangrijke personen uit het leven van de pro-leerling, zoals de techniekdocent, de conciërge en de mentor. Alle opgedane ervaringen worden verwerkt in een handleiding voor bibliotheken en scholen voor de volgende editie. Zo zorgen we dat meedoen aan De Weddenschap ook voor pro-leerlingen haalbaar is.

Biebtobieb Praktijkonderwijs

De Biebtobiebgroep de Bibliotheek op school pro telt inmiddels circa 90 bibliotheekmedewerkers, die door de projectleider op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen die voor deze onderwijsdoelgroep relevant zijn.

4.2.4 Overige activiteiten de Bibliotheek op school vo

Read2Me! Voorleeswedstrijd brugklassers

In 2022 vond de voorleeswedstrijd Read2Me! zo mogelijk weer op locatie plaats. Er deden 163 scholen mee, met in totaal 1.006 brugklassen. Hierbij waren 57 bibliotheken betrokken. In december en januari streden de brugklassers op schoolniveau. In februari gingen de beste brugklassers van een school de strijd aan met andere vo-scholen. In maart/april verplaatste de wedstrijd zich naar provinciaal niveau. De landelijke finale vond plaats op 4 juni in Podium Hoge Woerd in De Meern. Daan Schuurmans van het Carolus Boromeus-college in Helmond werd zowel door de vakjury als de publieksjury uitgekozen tot winnaar. Hij las voor uit *De Tunnel* van Anna Woltz.

Werkgroep Collectie 12-18 jaar

De Werkgroep Collectie 12-18 jaar van NBD Biblion, de KB, Stichting Lezen en SPN (kern-team 12+) wil de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht brengen én de samenwerking tussen de bij deze doelgroep betrokken partijen bevorderen. De werkgroep onderzocht verschillende vormen van een matchingtool: een instrument om jongeren te helpen met een passende boekkeuze. Ook bibliotheekmedewerkers, docenten en andere partijen zoals het Kinderboekenmuseum waren hierbij betrokken. De Werkgroep kreeg subsidie van het Fieldlab West (Jeugd- en Onderwijs). In 2023 worden verschillende prototypes uitgetest in een pilot.

BoekenBoost vo

In het kader van de BoekenBoost (zie § 4.1.3) kregen 50 scholen voor voortgezet onderwijs tijdens de Boekenweek van Jongeren extra boeken aangeboden om hun collectie te verrijken en te actualiseren.

Hebban in de Klas

Op de website Hebban wisselen enthousiaste lezers leeservaringen uit en houden zij bij wat ze gelezen hebben. Op verzoek van en in samenwerking met docente Nederlands Emma Kustermans ontwikkelden Stichting Lezen en de CPNB een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. Deze werd in het voorjaar van 2022 gelanceerd en was direct een doorslaand succes. Hebban in de Klas maakt van lezen op school een sociale activiteit. Met de klassenchallenge, waarin leesplezier centraal staat, kan een klas eenvoudig gemotiveerd worden om vaker en meer te lezen en inspireren leerlingen elkaar tot het ontdekken en lezen van boeken.

Instructies en lessuggesties landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN maakte in 2022 samen met Kunst van Lezen een instructie voor leesconsulenten bij de landelijke leesbevorderingscampagne Nederland Leest Junior (10-14 jaar). Kunst van Lezen financierde de totstandkoming van de lessuggesties bij Nederland Leest Junior en bij Hebban in de Klas.

Leeskalender vo

Kunst van Lezen leverde een financiële en inhoudelijke bijdrage aan de [Leeskalender vo](#) van Stichting Lezen, die verspreid is onder alle middelbare scholen in Nederland.

4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs

De volgende doelstelling is voor de Bibliotheek op school beroepsonderwijs van toepassing:

Aanpak de Bibliotheek op school voor beroepsopleidingen (mbo, pabo en lerarenopleidingen) is ingevoerd bij 75% van de regionale en/of lokale bibliotheekorganisaties met een roc of pabo c.q. lerarenopleiding in hun werkgebied.

4.3.1 De Bibliotheek op school mbo

Bereik de Bibliotheek op school mbo

Steeds meer mbo-scholen vinden hun weg naar de bibliotheek en andersom. Educatief specialisten vanuit de bibliotheek, de taalcoördinator, beleidsmedewerkers kwaliteit en onderwijs, docenten Nederlands en Burgerschap vanuit de school: samen zoeken ze naar wegen om lezen en vrijetijdslezen in te zetten om de taal- en leesvaardigheid van studenten te vergroten. Steeds vaker bestaat de samenwerking uit onderwijsinstellingen met meerdere locaties en meerdere bibliotheken met verschillende werkgebieden. Dat vraagt om regionale afstemming. In 2022 sloten zes nieuwe regionale opleidingencentra (roc) een samenwerkingsovereenkomst met bibliotheken en werden bestaande samenwerkingen op twee instellingen uitgebreid naar andere opleidingen. Kunst van Lezen ondersteunde deze samenwerkingen met een stimuleringsregeling.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school mbo

Sinds 2017 zijn in totaal 26 mbo-instellingen met een of meerdere opleidingsrichtingen van start gegaan met de aanpak de Bibliotheek op school. Via 30 begeleidende bibliotheekorganisaties werd aan 33 roc-vestigingen een stimuleringssubsidie verstrekt om te starten met de Bibliotheek op school mbo. Acht daarvan kregen deze subsidie in 2022. Daarnaast kregen sinds 2017 tien specifieke mbo-opleidingen (Pedagogisch werk en Onderwijsassistent - pwo) subsidie; drie daarvan zijn in 2022 gestart met de Bibliotheek op school.

Toekomstige professionals scholen in leesbevordering

In 2022 startten drie bibliotheken met een samenwerking met een of meer opleidingen pwo. Deze samenwerking richt zich op het leren voorlezen, het informeren over het belang van lezen en voorlezen aan jonge kinderen en het boekenaanbod. Samen lezen en voorlezen zijn activiteiten die studenten vaak zelfstandig mogen uitvoeren tijdens hun eerstejaarsstage. Goed kunnen (voor)lezen is een essentiële beroepsvaardigheid.

Bekwame pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten kunnen een belangrijke rol spelen in het stimuleren van leesplezier bij jonge kinderen en daarmee een basis leggen voor hun latere leesvaardigheid. Sinds 2021 bieden we daarom de keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar aan, die ontwikkeld is in opdracht van Stichting Lezen en ROC Midden Nederland. Daarin leren mbo-studenten pwo hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven.

Deskundigheidsbevordering docenten en bibliotheekmedewerkers

De docent speelt een belangrijke rol in de leesbevordering en de doorontwikkeling van de Bibliotheek op school in het mbo. Daarom is het van belang om de docenten te blijven motiveren door overdracht van kennis en succesvolle voorbeelden.

Tijdens [een webinar](#) in november presenteerden we aan docenten in het mbo en andere belangstellenden ons stand-van-zaken-onderzoek naar [Leesbevordering in het mbo, de infographic Lezen in beeld: Lezen in het mbo](#) en de brochure [Tips voor leesmotivatie in het mbo](#).

Eind 2022 publiceerden we het eerste leesscenario [Lezen in het mbo en Brede Vorming](#), dat docenten inspiratie biedt om lezen in de klas te stimuleren. De leesscenario's worden in 2023 uitgebreid.

Voor docenten aan de opleidingen pwo werd een training ontwikkeld rond lezen en leesbevordering als beroepsvaardigheid. In deze training is ook aandacht voor de in 2020 ontwikkelde [Keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar](#) en collectie. Deze training werd beschikbaar gesteld aan de scholen die deelnemen aan de stimuleringsregeling voor de opleiding pwo in 2022.

Samenwerken met het mbo vraagt om andere expertise van en een goede voorbereiding door de bibliotheekmedewerkers. Daarom maakten we een handreiking voor bibliotheken over de Bibliotheek *op school* mbo, met informatie over het onderwijslandschap van het mbo, de rol van taal, het belang van aandacht voor geletterdheid in het mbo en over de bouwstenen, succesfactoren en aandachtspunten van de Bibliotheek *op school* mbo. Ook beschrijft deze brochure verschillende modellen van, en een stappenplan voor, samenwerking met het mbo.

Het ontwikkelde *Exploitatiemodel de Bibliotheek op school* in het mbo ondersteunt bibliotheken bij het bepalen van een realistisch exploitatiemodel van de samenwerking met het mbo, rekening houdend met de lokale situatie.

Steeds vaker doet het mbo een beroep op de expertise van specialisten van Stichting Lezen. Taalcoördinatoren en docenten in het mbo hebben behoefte aan praktijkgerichte ervaringen, informatie over het stimuleren van leesmotivatie bij studenten, de mogelijke samenwerking met de bibliotheek en het bieden van een goede en toegankelijke collectie voor alle vakken. Stichting Lezen verzorgde samen met de OBA een workshop over de landelijke en lokale samenwerking in relatie tot het taal- en leesbeleid van de school.

Corona en samenwerking

Vooraf had het mbo dit jaar nog last van (na-effecten van) coronamaatregelen die drempels opwierpen voor een bezoek van scholen aan de bibliotheek en voor activiteiten van de bibliotheek op scholen. Bibliotheken en scholen zochten samen naar mogelijkheden om geplande activiteiten toch uit te voeren. Bij nieuwe samenwerkingsverbanden was dat soms lastig. Geplande activiteiten moesten gedeeltelijk opschuiven naar het nieuwe schooljaar.

Auteursbezoek en burgerschap

De koppeling met de auteur als leesbevorderaar in de Stimuleringsregeling is gehandhaafd. In 2022 werd voor het reguliere mbo gewerkt met een licentie voor het leesbevorderingsprogramma [buitenzinnenonline.nl](#). Daarin staat het boek *The Hate U Give* van Angie Thomas centraal. Daarnaast konden scholen en bibliotheken kiezen voor het boek *Ondergedoken als Anne Frank* van Marcel Prins en Henk Steenhuis en het bijbehorende lesmateriaal. Ook was het mogelijk om een auteur naar keuze in te zetten via de Schrijverscentrale. In de opleidingen pwo werden in samenwerking met de Schrijverscentrale auteurs of illustratoren van boeken voor kinderen 0-6 jaar ingezet.

Monitor de Bibliotheek op school mbo

In 2021¹⁴ deden 1.654 studenten, 171 docenten en 15 bibliotheekmedewerkers mee aan Monitor de Bibliotheek op school mbo. Dit instrument wordt ingezet om de samenwerking tussen bibliotheken en mbo-instellingen te volgen en om te meten wat de resultaten zijn wat betreft de leesmotivatie en leesfrequentie van studenten en het leesbevorderend gedrag van docenten. Aan de hand van de uitkomsten per school kunnen bibliotheken en scholen hun samenwerking verbeteren. Een werkbijeenkomst voor de deelnemende bibliotheken bood handreikingen voor de vertaling van de resultaten naar concrete acties voor het lees- en mediaplan van de school. Daarnaast destilleerde Sardes [de algemene resultaten uit de Monitor](#). Deze werden begin 2023 gepubliceerd in de toolkit van de Bibliotheek op school mbo.

4.3.2 De Bibliotheek op school pabo

De Bibliotheek op school is inmiddels voor basisscholen en bibliotheken een vertrouwde en beproefde manier om leesbevordering en informatievaardigheden een vaste plek te geven in het basisonderwijs. Vanuit De doorgaande leeslijn zijn ook pabo's betrokken bij het voorbereiden van aankomende leerkrachten op hun rol als leesbevorderaar. Kunst van Lezen verkende hoe pabodocenten intensiever kunnen worden betrokken bij de Bibliotheek op school, hoe ze de visie en aanpak een plek kunnen geven in het curriculum en hoe studenten voorbereid kunnen worden op het werken met de aanpak van de Bibliotheek op school op hun stagescholen.

Goed (lees)onderwijs vraagt om leerkrachten die niet alleen beschikken over kennis en vaardigheden, maar ook de juiste attitude hebben om van leerlingen lezers te maken. De leerkracht fungeert idealiter als rolmodel en luistert, bemoedigt, ondersteunt en enthousiasmeert. Al deze aspecten spelen een belangrijke rol bij leesbevordering en staan dan ook centraal in de minor *Open Boek Pabo* (2020). De minor gaat uit van de acht succesfactoren voor leesbevordering en van *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar* (Stichting Lezen, 2020).

Groeiend aantal pilotscholen

Sinds 2017 werden op 22 van de 44 pabo's (50%) pilots gestart rondom de Bibliotheek op school. In 2022 zijn vier pabo's gestart. Na een eerste verkenningsjaar is het de bedoeling dat er een structurele samenwerking tot stand komt en dat de doelen worden verankerd in het pabocurriculum. De eerste lichterijng pilots is inmiddels afgerond en voortgezet in een structurele samenwerking.

De invulling van de projectplannen voor de meerjarige activiteiten verschillen per locatie en zijn afhankelijk van de beginsituatie: is er al sprake van samenwerking tussen pabo en bibliotheek, wat staat er al in het curriculum over leesbevordering en hoe is het lezen van jeugdboeken vormgegeven? Er zijn ook pabo's waar de samenwerking na de eerste succesvolle pilotjaren moeizamer gaat door personeelwisselingen. Er wordt hard gewerkt om hier de banden weer aan te halen en voort te bouwen op de eerdere successen.

Binnen de pilots organiseren de pabo's ook studiedagen voor docenten, studenten of een combinatie van beide. Hierin wordt veelal intensief samengewerkt met de lokale bibliotheek. In 2022 konden alle geplande studiedagen weer fysiek op locatie doorgaan. Dat werd door velen als prettig ervaren.

¹⁴ De nieuwe cijfers volgen pas nadat dit jaarverslag is afgesloten.

Monitor de Bibliotheek op school pabo

In 2022 werd Monitor de Bibliotheek op school pabo voor de derde keer afgenomen. In het voorjaar van 2023 worden de resultaten opgeleverd. Aan de Monitor 2021¹⁵ deden 1.746 studenten, 230 docenten en 16 bibliotheekmedewerkers mee: ruim twee keer zoveel als in 2020. Net als voor het mbo destilleerde Sardes [de algemene resultaten uit de Monitor](#) en worden de resultaten begin 2023 gepubliceerd in de toolkit van de Bibliotheek op school pabo.

Verbreding samenwerking hogeschool

In het noorden van het land werken de vier bibliotheken en de pabo van NHL Stenden inmiddels ook op strategisch niveau samen. Vanuit alle locaties kan nu een gemeenschappelijke meerjarenplanning en een structurele samenwerkingsaanpak tot stand komen die een plek kan krijgen in het curriculum. Dit is een kwestie van een lange adem. Een dergelijke samenwerking is er ook tussen Hogeschool Saxion en de bibliotheken in de regio Deventer en Enschede. In 2023 verkennen we of dit ook voor de Fontys pabo's mogelijk is.

Zorgen voor actuele informatie

Kunst van Lezen informeerde alle pabo-docenten Nederlands in het voorjaar over nieuwe publicaties over leesbevordering. Ook organiseerden we een bijeenkomst voor alle bibliotheken die met een pabo samenwerken.

Pabo Voorleeswedstrijd 2022

Stichting Lezen organiseert met budget van Kunst van Lezen al ruim tien jaar de Pabo Voorleeswedstrijd als onderdeel van de leesbevordering onder toekomstige professionals. De landelijke finale kon in 2022 weer plaatsvinden in een theater mét publiek. Er deden weer bijna net zoveel pabo's mee als voor de coronapandemie: 37 (86%) in 2022 tegen 29 (67%) in 2021.

4.3.3 De Bibliotheek op school/lerarenopleidingen hbo

In 2021 stelde Kunst van Lezen financiering beschikbaar voor de ontwikkeling van twee webinars om studenten en opleiders van de lerarenopleiding van Fontys het belang van leesbevordering te laten inzien en te bewegen om leesbevordering actief in te zetten:

- Leesmotivatie in het voortgezet onderwijs (Sardes);
- Iedere docent een leesbevorderaar (Fontys Tilburg).

Deze webinars kwamen in 2022 ook beschikbaar voor andere lerarenopleidingen.

Daarnaast leverden de Bibliotheek Midden-Brabant en Huis 73 (Bibliotheek Den Bosch) met financiering vanuit Kunst van Lezen een toolkit op om de bibliotheek te helpen bij het invullen van haar rol als samenwerkingspartner van het voortgezet onderwijs/lerarenopleiding. In datzelfde project werd ook een handleiding en een presentatie ontwikkeld waarmee docenten van de lerarenopleiding de bijeenkomst Lees voor je leven kunnen voorbereiden.

¹⁵ De nieuwe cijfers volgen pas nadat dit jaarverslag is afgesloten.

4.4. Communicatie de Bibliotheek op school

Kunst van Lezen hield samen met SPN de website pro.debibliotheekopschool.nl voor bibliotheekmedewerkers actueel, die 86.464 bezoeken kreeg in 2022. De content van de site bestaat grotendeels uit een toolkit, die een belangrijke bron van informatie is voor bibliotheekmedewerkers. Het delen van nieuws en kennisuitwisseling met bibliotheekmedewerkers vindt vooral plaats op Biebtobieb, binnen de verschillende groepen van de Bibliotheek op school.

De site debibliotheekopschool.nl is de plek voor ouders en leraren om informatie op te halen over de Bibliotheek op school voor het primair en voortgezet onderwijs. De site kreeg 62.752 bezoeken in 2022. Voor 2023 staat de herziening van deze site op de planning. We willen het onderdeel voor het onderwijs overhevelen naar de pro-site en er moet meer samenhang komen met lezeninhetpo.nl en lezeninhetvo.nl.

De KB beheerde en onderhield de website lezenvoordelijst.nl. Deze is gericht op docenten en is onderdeel van de landelijke dienstverlening van de KB. Kunst van Lezen dacht mee over aanpassingen en verbeteringen. Het leerlingendeel is onderdeel van jeugdbibliotheek.nl. Het docentendeel werd in 2022 verder geactualiseerd om het gebruik te stimuleren. Kunst van Lezen stuurde daarbij vooral op de rol van de lokale bibliotheek bij het onder de aandacht brengen van de sites bij de scholen waarmee zij contact hebben.

Kunst van Lezen plaatste advertenties in vakbladen, op online platforms (nationaleonderwijsgids.nl) en op televisie (Mama's wereld, RTL). Andere belangrijke communicatiekanalen om professionals te bereiken en de expertise van leesconsulenten te vergroten waren onze eigen nieuwsbrief, het platform Biebtobieb en diverse sociale media:

- Het Twitteraccount van de Bibliotheek op school had in 2022 2.466 volgers; 1,9% meer dan in 2021.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek op school po & pabo verscheen in 2022 tien keer en had 1.540 abonnees.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek op school vo & mbo verscheen in 2022 vijf keer en had 190 abonnees.
- De nieuwsbrief voor bibliotheekdirecties verscheen in 2022 vijf keer en had 240 abonnees.
- De groep de Bibliotheek op school po op Biebtobieb had in 2022 552 deelnemers; 10% meer dan 2021. De groep werd 10.076 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school vo op Biebtobieb had in 2022 233 deelnemers; dat betekent 13% groei ten opzichte van 2021. De groep werd 2.277 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school mbo op Biebtobieb had in 2022 106 deelnemers; 7% meer dan in 2021. De groep werd 402 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school pabo op Biebtobieb had in 2022 97 deelnemers; dat wil zeggen 7,8% groei ten opzichte van 2021. De groep werd 427 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school pro op Biebtobieb is in 2022 gestart. Eind 2022 had de groep 88 deelnemers en was deze 233 keer bezocht.

5. Overige onderdelen generieke aanpak

Maatregel 6A van Tel mee met Taal bevat behalve BoekStart en de Bibliotheek *op school* nog enkele andere onderdelen:

- Kunst van Lezen in het Caraïbisch gedeelte van het Koninkrijk Nederland;
- de koppeling tussen Kunst van Lezen en de landelijke digitale content en diensten van de KB;
- de vorming van (boven)lokale strategische netwerken rondom leesbevordering.

5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische gedeelte van het Koninkrijk Nederland

In 2022 zette de KB als coördinator de samenwerking voort met de bibliotheekorganisaties van de zes eilanden die behoren tot het Koninkrijk. Met behulp van Biblionef in Den Haag leverden we opnieuw BoekStartkoffertjes met ondersteunend materiaal, waaronder folders in het Engels, Spaans en Papiaments. In juni 2022 bracht de programmacoördinator een werkbezoek aan Aruba, Bonaire en Curaçao. Op Curaçao werd een conferentie gehouden van de Association of Caribbean University, Research and Institutional Libraries (Acuril), waarbij ook collega's van de KB aansloten. We verzorgden een presentatie op het congres en bezochten de bibliotheken en enkele scholen.

We maakten afspraken over een training voor leesconsulenten van de drie eilandbibliotheken, waarbij ook leerkrachten van twee scholen uit Bonaire en een school uit Aruba aansloten. Deze training werd gegeven op Curaçao. Het tweede deel wordt in februari 2023 op Aruba gegeven. In augustus 2023 start deze training ook op Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten.

Daarnaast organiseerden Stichting Lezen en Biblionef een training voor een dertigtal leerkrachten op Curaçao, in afstemming met de onderwijsafdelingen van de autoriteit op de eilanden. Deze training zal de komende jaren op alle eilanden tenminste een keer gegeven worden en wordt voor Aruba, Curaçao en Sint Maarten betaald uit de reguliere begroting van Kunst van Lezen. De trainingen zijn verzorgd door een bureau dat gespecialiseerd is in Nederlands als vreemde taal.

De BES-eilanden, die een gemeentelijke status hebben, kunnen voor expertiseontwikkeling en collectieaanschaf profiteren van de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden. Daaruit is € 300.000 beschikbaar om alle scholen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba aan te sluiten op de Bibliotheek *op school*, en om zestien kinderdagopvanglocaties mee te laten doen met BoekStart.

In 2023 wordt de aanpak door de eilandbibliotheken, de kinderopvang en het onderwijs verder doorgevoerd.

5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB

Het is wenselijk om de jeugdbibliotheek.nl beter te verbinden met BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Deze site maakt digitaal aanbod voor kinderen van 0-6 jaar en hun ouders toegankelijk. De prioriteit ligt vooralsnog bij het voortgezet onderwijs, met name het vmbo. KB en Stichting Lezen zetten hiervoor sinds enkele jaren een netwerkmarketeer (0,6 fte) in. Zij wordt voor 60% door Stichting Lezen en voor 40% door de KB betaald en maakt deel uit van de kernteams Jeugd & Onderwijs van SPN, die de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek *op school* begeleiden. Ook de coördinator Digitale geletterdheid jeugd van de KB neemt sinds anderhalf jaar deel aan de kernteams van SPN. Het gebruik van jeugdbibliotheek.nl en de online Bibliotheek zal naar verwachting stijgen dankzij deze verbindingen, zeker nu de geïntegreerde Bibliotheek-app met luisterboeken en e-books steeds bekender wordt binnen kinderdagverblijven, scholen en bij mensen thuis. Samen met de KB troffen we eind 2022 voorbereidingen om boekstart.nl meer te integreren in de digitale bibliotheekinfrastructuur en de website te migreren naar de webomgeving WaaS van de KB. Dat zal bijdragen aan een goede verbinding met jeugdbibliotheek.nl en met veel andere bibliotheekwebsites binnen de WaaS. Stichting Lezen blijft primair verantwoordelijk voor de content.

5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering

Kunst van Lezen besteedt sinds de start veel aandacht aan borging van de uitvoering van de programma's en aan de bestendinging en verduurzaming daarvan op regionaal en vooral lokaal niveau. Kunst van Lezen ondersteunt daartoe met name de strategische bibliotheekmedewerkers met raad en daad. Zo organiseerden we in 2022 strategische webinars over Kansengelijkheid (54 mensen keken live; 205 keer achteraf) en over de Impulsregeling voor BoekStart en de Bibliotheek *op school* po vanuit het Masterplan basisvaardigheden (121 mensen keken live; 107 achteraf).

Certificering educatieve dienstverlening

In het [nieuwe kader voor de bibliotheekcertificering](#) van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT) is ook de educatieve dienstverlening van de bibliotheek opgenomen. De programmamanager van Kunst van Lezen heeft daaraan bijgedragen. De certificering kent een vierjaarlijkse cyclus. In 2019 startte de eerste ronde voor bibliotheken die een educatieve aanpak uitvoerden. Deze werd in 2022 afgesloten. De nieuwe certificeringsronde aan de hand van het nieuwe kader start in 2023 en duurt ook ongeveer vier jaar.

Koppeling preventie-curatie laaggeletterdheid

Sinds 2017 zet Kunst van Lezen in op verbindingen binnen bibliotheekorganisaties (POI's en lokale bibliotheek). Met name het werken aan en met de Gezinsaanpak (zie hoofdstuk 6) heeft een versterkende werking, zowel op de verticale verbindingen van directie via middenkader naar leesconsulenten en frontoffice als op de horizontale verbindingen tussen preventieve en curatieve teams. Zo ontstaat een betere afstemming tussen preventie en curatie van laaggeletterdheid in gezinnen en kunnen regionale en lokale netwerken effectiever werken.

Bijdrage aan kennisdeling

Kunst van Lezen verzorgde een goed bezochte deelsessie over de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid op het Ontwikkeling Telt Festival in 2022. Dit evenement trok deels een andere doelgroep dan de bibliotheeksector en was een goede gelegenheid om de rol de gemeente bij organisatie van de gezinsaanpak toe te lichten. Kunst van Lezen participeerde in bijeenkomsten van het Landelijk Netwerk Geletterdheid van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Er is een pagina ingericht op de [website Bnetwerk](#) en ook via de Biebtobiebgroep Gezinsaanpak werden mensen met elkaar in contact gebracht en werd er informatie gedeeld.

6. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak

Stichting Lezen en Schrijven en de KB (afdeling Bibliotheekstelsel) zijn belangrijke partners van Stichting Lezen bij de Gezinsaanpak en het verbinden van preventie en curatie in het kader van maatregel 6B van Tel mee met Taal. De Gezinsaanpak is erop gericht de cyclus van laaggeletterdheid in taalarme gezinnen te doorbreken door de ouders te ondersteunen bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis (preventie). Wanneer ouders gemotiveerd raken om ook aan hun eigen taalniveau te werken (curatie), krijgen zij daarbij actieve ondersteuning.

In de periode 2020-2024 richt het preventieve onderdeel voor wat betreft de Gezinsaanpak zich op vijf aandachtsgebieden:

1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStart en VoorleesExpress.
2. Intermediairs in jeugdgezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs ondersteuning geven via de bibliotheken. Die vormen in toenemende mate een verbindende schakel tussen preventie en curatie. Belangrijk is aandacht voor het vergroten van de expertise van bibliotheekmedewerkers op het gebied van laaggeletterdheid binnen gezinnen.
3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren via de BoekStartcoach; vergroten van de expertise van jeugdgezondheidszorgmedewerkers op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren via de combinatie van BoekStart en de Bibliotheek *op school* met de [cursus Voor jou en je kind!](#) voor ouders van kinderen van 0-12 jaar; vergroten van de expertise van toekomstige pedagogisch medewerkers en basisschoolleerkrachten (via pwo-opleidingen en pabo's) op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
5. Lokaal netwerk rond taalarme gezinnen versterken met een meer centrale rol voor gemeenten op basis van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Dit onderdeel wordt in de periode 2020-2024 apart gefinancierd door de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van het ministerie van OCW.

In 2022 ging de meeste aandacht uit naar het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress

Een positief leesklimaat thuis is belangrijk om taalachterstanden terug te dringen. Programma's zoals BoekStart en de VoorleesExpress zijn bewezen effectief in het stimuleren van voorleesplezier binnen het gezin, ook binnen gezinnen die taalarm genoemd kunnen worden. BoekStart is in de kern gericht op het stimuleren van het leesklimaat thuis. Nadrukkelijk wordt gekeken of de inhoud van het BoekStartkoffertje toegankelijk is voor een brede groep ouders en aantrekkelijk voor zowel lezende als niet-lezende ouders. De informatie over BoekStart moet eenvoudig en duidelijk zijn voor ouders en ook in andere

talen beschikbaar zijn om anderstalige ouders te bereiken. Verschillende informatiefolders zijn daarom vertaald in de meest voorkomende thuishalen.

In 2021 startte een actie om via de BoekStartcoach een (meertalig) boek uit te delen aan gezinnen waar weinig voorleescultuur is. Vanwege corona werd de actie verlengd tot en met 2022. De helft van de bibliotheken gaven eind 2022 aan dat ze de doelgroep goed konden bereiken door de samenwerking met de VoorleesExpress, de jeugdgezondheidszorg en de voorschoolse educatie. In 2023 krijgt de actie een vervolg en komt er een begeleidende instructie om bibliotheken meer handvatten te geven om ouders nog beter te bereiken.

6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie

In 2022 werkten bibliotheken verder aan het opzetten van de Gezinsaanpak. Het onderwerp is breder gaan leven en veel bibliotheken zijn aan de slag gegaan met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid op dit terrein. Een greep uit de activiteiten en resultaten:

- De samenwerking tussen KB, Stichting Lezen en SPN rond de Gezinsaanpak is door het werken aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid geïntensiveerd.
- De Gezinsaanpak is ook aanwezig in de in 2022 geactualiseerde netwerkagenda¹⁶ behorende bij het Bibliotheekconvenant.
- De site bibliotheeknetwerk.nl heeft een veel geraadpleegde [sectie Gezinsaanpak](#).
- De groep Gezinsaanpak op de site Biebtobieb had eind 2022 411 deelnemers en is ten opzichte van 2021 met 20% gegroeid.
- Er werden materialen en instrumenten gemaakt en strategische sessies uitgevoerd om bibliotheken te helpen om hun organisatie beter in te richten op het ondersteunen van taalarme gezinnen.
- 118 van de 121 bibliotheken (98%) die deelnemen aan de bibliotheekmonitor Vroeg- en Voorschoolse Educatie werkte actief aan de Gezinsaanpak.
- Veel POI's ondersteunden bibliotheken in hun werkgebied bij het werken aan de Gezinsaanpak.
- De incompanytraining De publieksservice en de educatieve bibliotheek, aangeboden door SPN via Bibliotheek Campus, werd voorzien van preventieve en curatieve onderdelen, uitgebreid met een module voor jongeren¹⁷ en beter aangesloten op de Gezinsaanpak.

6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg

Op allerlei manieren werden ook instellingen en professionals in de jeugdgezondheidszorg betrokken bij Kunst van Lezen en ingezet voor leesbevordering en preventie van laaggeletterdheid. De BoekStartcoach, zie § 3.1.3, is daarvoor een belangrijk, maar zeker niet het enige vehikel.

¹⁶ [Netwerkagenda Openbare bibliotheekvoorzieningen 2021-2023](#) (bibliotheeknetwerk.nl)

¹⁷ [De publieksservice en leesplezier voor jongeren in de bibliotheek](#) - Bibliotheekcampus

Samenwerking Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Kunst van Lezen en Stichting Lezen namen deel aan het Landelijk Netwerk Geletterdheid. Dit is een initiatief van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Hier leren medewerkers van de bibliotheek- en jeugdgezondheidszorg elkaars sector kennen en delen zij expertise, onderzoek en projecten. In 2022 gaven we input over het belang van voorlezen en de BoekStartcoach tijdens het webinar Taalstimulering in de geboorteketen.

Lezen op recept

In het kader van Lezen op recept zette de jeugdgezondheidszorg zich in voor de bevordering van voorlezen aan kinderen tijdens de contactmomenten op het consultatiebureau met ouders. Sardes startte in opdracht van Kunst van Lezen met een evaluatieonderzoek naar dit initiatief. Resultaten worden meegenomen in de doorontwikkeling van BoekStart op het consultatiebureau, waarvoor in veel gemeenten al een goede basis is gelegd met de BoekStartcoach. Een eerste pilot, op basis van het beproefde concept van *Reach Out and Read*, gaat in 2023 van start in Bergen op Zoom.

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor JGZ

De geaccrediteerde e-learningmodule Taalstimulering door voorlezen is ontwikkeld door Kunst van Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en wordt door de JGZ-academie aangeboden. De opleiding besteedt specifiek aandacht aan het belang van (voor)lezen in taalarme gezinnen. In 2022 volgden 196 jeugdzorgprofessionals deze training. Voor het overgrote deel ging het om jeugdverpleegkundigen (130x) en jeugdartsen (35x).

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor de kraamzorg

Ook kraamverzorgenden kunnen een rol spelen bij het activeren van ouders om te praten, zingen en lezen met hun kind. De geaccrediteerde e-learning Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorg wordt aangeboden door het Kenniscentrum Kraamzorg en werd in 2022 door 266 kraamverzorgenden met goed gevolg afgerond. Eerder schreven we een handleiding voor de kraamverzorgenden. In samenwerking met Kraamzorgorganisatie Naviva werd beeld en filmmateriaal gemaakt voor de e-learning.

6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren

Binnen BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po komt er steeds meer aandacht voor taalarme gezinnen. Kunst van Lezen ondersteunde een aantal kinderdagverblijven om gebruik te maken van digitale prentenboeken. Met name kinderen die opgroeien in een gezin waar geen leescultuur heerst, kunnen met de digitale prentenboeken goed uit de voeten.

De toolkit voor bibliotheken bij de cursus Voor jou en je kind! werd aangevuld op basis van feedback van experts. De werkboekjes over lezen en de Bibliotheek *op school* werden omgezet in een digitale presentatie.

6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen

Eind 2024 krijgen de Nederlandse gemeenten de regierol in de aanpak van laaggeletterdheid, inclusief de Gezinsaanpak. De Gezinsaanpak vraagt bij uitstek om een goed aangestuurd netwerk van partners. Om te zorgen dat gemeenten zich kunnen voorbereiden op deze regierol, besloot het ministerie van OCW in 2020 dat hier een samenhangende lokale aanpak voor moest komen en werden er extra middelen beschikbaar gesteld voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

Stichting Lezen (penvoerder), de KB (afdeling Bibliotheekstelsel), Stichting Lezen en Schrijven, individuele gemeenten en de VNG werken in het gelijknamige project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid samen aan een model voor deze samenhangende aanpak. Een werkgroep met vertegenwoordigers van Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, KB en SPN voert het project uit. Hierover vond geregeld overleg plaats met de stuurgroep (VNG, OCW, Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, de KB en SPN) en met OCW.

Tijdens de ontwikkelfase (tot en met het eerste kwartaal van 2022) ontwikkelden we in en met de gemeenten Arnhem, Haarlem, Harderwijk, Schiedam en Venlo een stappenplan. Voor de deelnemende gemeenten en hun partners (waaronder de bibliotheken) werden verschillende uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd. De meeste ontwikkelgemeenten organiseerden zelf een lokale netwerkbijeenkomst om hun samenwerkingspartners te informeren en kennis uit te wisselen. De gemeenten voerden ook een krachtenveldanalyse uit binnen hun netwerk.

De eerste versie van het stappenplan werd in de zomer van 2022 opgeleverd. In het najaar van 2022 werden de ervaringen en resultaten van de ontwikkelgemeenten geëvalueerd.

De pilotfase startte na de zomer en duurt tot en met het tweede kwartaal van 2023. Bergen (L), Beuningen, Eemsdelta, Haarlemmermeer en Zutphen zijn de nieuwe gemeenten die het stappenplan testen, verder aanscherpen en doorontwikkelen. Voorwaarde voor deelname is dat een gemeente bestaat uit meerdere kernen en dat er ambtenaren vanuit verschillende beleidsterreinen in het project participeren. Een verandertheorie of impactstrategie moet deel uitmaken van de projectplannen. Gemeenten en bibliotheken worden hierin begeleid door de Provinciale Ondersteuningsinstelling in het werkgebied. Elke pilotgemeente krijgt bovendien ondersteuning van een lid van de werkgroep en een adviseur van Stichting Lezen en Schrijven.

Het beoogde eindresultaat van deze fase is een bijgesteld stappenplan en een bijbehorende bouwstenenaanpak. Tussentijds wordt geëvalueerd hoe de gemeenten werken met het stappenplan en welke aanvullingen en verbeteringen ze daarbij hebben. De pilotfase wordt in de zomer van 2023 afgerond en zal daarna worden geëvalueerd met de deelnemende gemeenten en bibliotheken. Daarna start de uitrolfase.

7. Organisatie Kunst van Lezen

7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing

In het verslagjaar was Adriaan Langendonk voor 40 uur per week aangesteld als landelijk manager leesbevorderingsprogramma's. Hij is in dienst van de KB en was in 2022 vier dagen per week gedetacheerd bij Stichting Lezen. De programmamanager legde in 2022 rechtstreeks verantwoording af aan de directeur-bestuurder van Stichting Lezen. Direct betrokkenen bij de KB zijn het lid van het directieteam met Lezen en Digitale geletterdheid in de portefeuille en de Netwerkmanager van de afdeling Bibliotheekstelsel. De gekozen constructie werkt naar tevredenheid. De communicatie tussen beide organisaties is adequaat.

Heel 2022 zette Stichting Lezen vier programmaspecialisten in voor BoekStart, de Bibliotheek *op school* po, de Bibliotheek *op school* vo en de Bibliotheek *op school* in het beroepsonderwijs. De communicatiespecialist coördineerde alle communicatiewerkzaamheden voor de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De onlinecommunicatie met BoekStartouders werd verzorgd door een programmamedewerker. Per programmalijs boden domeinspecialisten van Stichting Lezen ondersteuning. In 2022 werden uren van deze medewerkers en van mensen vanuit de projectadministratie (deels) vergoed vanuit het programma.

Verder werkte Kunst van Lezen met deskundige freelancers die (delen van) de verschillende activiteiten uitvoeren. In 2022 werd het beleid van eerdere jaren voortgezet: medewerkers van Stichting Lezen voerden de meer vaste taken uit; freelancers werden ingezet als er specifieke expertise vereist was bij de start of doorontwikkeling van projecten.

De regionale en lokale uitvoering vond plaats via kernteams voor de leeftijdscategorieën 0-12 en 12+ van de Samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN - POI's). De provinciale coördinatoren en het team van Kunst van Lezen informeerden en ondersteunden lokale bibliotheken bij hun werk.

7.2. Communicatie

De communicatie van Kunst van Lezen richt zich vooral op professionals, zoals pedagogisch medewerkers, leraren en bibliotheekmedewerkers, en op de strategische laag van kinderopvangorganisaties, scholen en bibliotheken. Uitzondering daarop is BoekStart voor baby's, dat zich rechtstreeks tot ouders richt. Voor dit programma is een uitgebreid pakket communicatiemiddelen voor ouders van jonge kinderen beschikbaar via een website, een app en sociale mediakanalen. Informatie over sociale media en websitebereik rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* staat in de hoofdstukken 2 en 3.

In 2022 leverde Kunst van Lezen input voor het Masterplan basisvaardigheden. Daarvoor

werden onder andere [factsheets, goede voorbeelden](#) en notities over opbrengsten en effecten aangedragen.

De communicatiemiddelen voor professionals werden ingezet om de medewerkers van de bibliotheken te informeren en enthousiasmeren over de aanpak en over de instrumenten en trainingen die beschikbaar zijn, en om de professionals te stimuleren om die instrumenten en trainingen ook te gebruiken. Zie daarvoor § 3.4 en § 4.4.

De kernteams rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* organiseerden een paar keer per jaar (online) bijeenkomsten voor POI-coördinatoren om informatie uit te wisselen. Voor de strategische laag van bibliotheken verzorgde Kunst van Lezen een strategische nieuwsbrief. Op de pro-sites zijn twee toolkits beschikbaar, geordend per bouwsteen van de aanpak. De belangrijkste brochures en folders werden ook op papier verspreid naar de bibliotheken.

We maakten ook gebruik van de communicatiemiddelen van partnerorganisaties om de doelgroepen te bereiken. Zo staan op Bibliotheek Campus (SPN) veel van de trainingen die vanuit BoekStart en de Bibliotheek *op school* worden aangeboden. Ook kochten we advertentieruimte in op sites en bij vakbladen zoals Kader Primair, Beter Begeleiden, Prima Onderwijs, Zwangerenportaal en de Nationale Onderwijsgids. Kunst van Lezen leverde in 2022 input aan de Tel mee met Taal campagne *Doe meer met Taal (2021-2022)* waarin BoekStart en de Bibliotheek *op school* aan bod kwamen.

De beleidsstukken van Kunst van Lezen staan op www.lezen.nl. Ook is Kunst van Lezen te vinden op de site voor openbare bibliotheken van de KB: [Kunst van lezen | Bnetwerk \(bibliotheeknetwerk.nl\)](#). Op deze site is ook de informatie opgenomen over de [Gezinsaanpak en de bijbehorende tools](#).

7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging

De landelijk programmamanager vertegenwoordigde Stichting Lezen en de KB nationaal en internationaal als:

- deelnemer aan de werkgroep kaderherziening van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal op het terrein van de certificeringsmodule educatieve dienstverlening;
- adviseur van de stuurgroep Jeugd en Onderwijs (overleg over educatie tussen SPN, KB en Stichting Lezen);
- lid van de werkgroep van het Expertisepunt Basisvaardigheden in het kader van Tel mee met Taal;
- lid van de section Literacy & Reading van de International Federation of Library Associations.

Begin juni 2022 gaf de programmamanager een presentatie tijdens de Acuril conferentie op Curaçao. Deze presentatie was onderdeel van een werkbezoek (zie § 5.1) aan Aruba, Curaçao en Bonaire.

De domeinspecialist BoekStart Nederland nam deel aan de werkgroep Global Network

early years bookgifting. Afgelopen jaar waren er diverse bijeenkomsten voor deelnemers, met als onderwerpen kinderen met aanvullende behoeften, gezondheid en welzijn, programma's in landen met armoede, belangenbehartiging en communicatie.

7.4. Financiën

Penvoerder Stichting Lezen ontvangt de subsidie voor Kunst van Lezen en is verantwoordelijk voor het financiële beheer en de verantwoording.

Voor de activiteiten in het kader van maatregel 6A (het reguliere programma van Kunst van Lezen via BoekStart en de Bibliotheek *op school*) bedroeg het budget in 2022 € 2,85 miljoen.

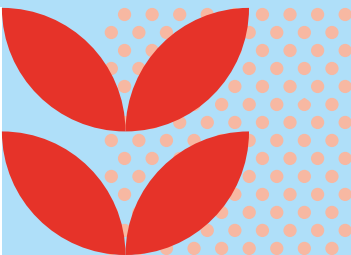
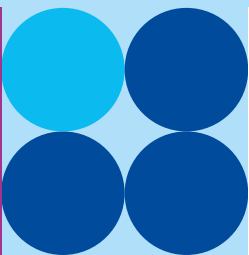
Voor de activiteiten in het kader van de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E, die in de aanvraag gegroepeerd zijn onder de noemer van de preventieve Gezinsaanpak, was in 2022 € 0,5 miljoen beschikbaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024.

Eind 2020 verstrekke de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van OCW Stichting Lezen een extra subsidie voor de periode 2020-2024. Deze is bedoeld om bij gemeenten een samenhangende lokale aanpak te ontwikkelen voor de ondersteuning van taalarme gezinnen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. Het beschikbare budget is € 0,2 miljoen per jaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024. De financiële verantwoording van dit onderdeel van de Gezinsaanpak wordt apart door Stichting Lezen vermeld in de jaarrekening 2022.

Het in 2021 ontstane overschot van circa € 600.000 werd in 2022 voor € 90.471 aangesproken. Dat betekent dat in 2023 en 2024 ongeveer € 255.000 per jaar alsnog extra besteed kan worden.

©Stichting Lezen 2023
Ontwerp **Erikenik & Judith Schoffelen**

lezen.nl

lees je
nu lees
je later

